

Natur & miljø

2-2015 • ET MAGASIN FRA NATURVERNFORBUNDET

FOTO: NORA MARTINE HJELLE STRAND

Innsjutt i fjordkamp 12

Stengte museer 19

Gasskamp og økonomirot 29

Havet fylles av plast

Natur & miljø presenterer:

- Hvor kommer plasten fra?
- Hva kan du gjøre?

Registrer e-postadressen din og bli med i trekningen av jubileumsboken «Naturen svikter aldri»

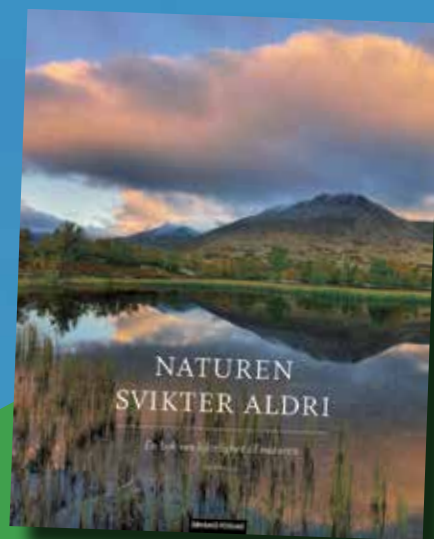
www.naturvernforbundet.no/epost

Bruk av e-post gjør det lettere for lokal- og fylkeslag å sende ut informasjon og sparer lokallagene for portoutgifter. Har vi e-postadressen din kan vi også sende deg informasjon om aktuelle saker og arrangementer i ditt nærområde.

Alle som registrerer e-postadressen sin på nett til og med 1. mai 2015 er med i trekningen.

 Naturvernforbundet

En bok om kjærlighet til naturen

Spennende bidragsyttere - forfattere, skribenter og fotografer - beskriver naturen som evig kilde til inspirasjon, glede, opplevelser, utfoldelse og rekreasjon, og setter fokus på hva naturen har betydd, betyr og vil kunne bety for mennesker i Norge.

Innhold

6 Fra bremsesor til middagsbord

Slitasje av bildekk, maling og klær er de største kildene til mikroplastforurensning i havet. Det blir sannsynliggjort i en ny rapport. Natur & miljø gir deg tipsene til hvordan du skal redusere din plastbelastning på verdenshavene.

12 Fjordkamp på oppløssiden

To nasjonale laksefjorder kan bli gruveavfallsplasser. I vår avgjør Regjeringen skjebnen til de rike fjordene Førdefjorden og Repparfjorden. Motstanden fra miljøhold er sterk og klar. De vil bevare fisk og kystkultur.

16 Norge blir EU-klimamedlem

Hva betyr det at Norge blir fullt medlem av EUs klimaregime? Får vi vite hvor mye vi må kutte? Kan vi fortsatt kjøpe oss fri fra klimainnsats?

19 Mørke vinduer på flere museer

Naturhistoriske museer driver en utstrakt formidling av naturkunnskap og naturglede til folket, spesielt skolebarn, ungdommer og studenter. Nå er museet i Bergen og deler av museet i Oslo stengt for oppussing. På ubestemt tid.

29 Gasskamp og økonomisk krise

Natur & miljøes serie om Naturvernforbundets historie kryper nærmere våre dager, med et blikk på gasskraftkampen og fortellingen om Naturvernforbundets økonomiske problemer på slutten av 1990-tallet.

34 Fjellreven på Finse

Den er vår største sjarmør. Natur & miljø feirer fjellrevens inntog som prioritert art etter naturmangfoldloven med en reportasje fra Finse, der reven overlevde ved hjelp av rallarenes, og senere togpassasjerenes, matavfall.

Utgiver av Natur & miljø:
Naturvernforbundet
Mariboegate 8, 0183 Oslo, Norge.
Telefon 23 10 96 10
Telefaks 23 10 96 11
E-post:
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvernforbundet.no

Journalister:
Jenny Dahl Bakken
redaksjonen@naturvernforbundet.no
Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvernforbundet.no

Annonser: GMK, tlf 55 10 10 97

Layout: Ketill Berger, Film & Form
Trykk: Ecoprint

Abonnement:
Første år: 195,-
Bedrifter/institusjoner: 700,-
Enkeltpersoner: 360,-
Bestilles hos
medlem@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & miljø.

Forside: Plast i havet.
Foto: Fer Gregory/Istockphoto.com

 Naturvernforbundet

 Fagpressen
OPPLAGSKONTROLLERT

FOTO: EIVIND SENNIESET/UNIVERSITETET I BERGEN

19

Faste sider

I korthet **5, 11, 17**

Fotokonkurranse **24**

Nytt fra Naturvernforbundet **30**

Miljøagentene **44**

FOTO: KRISTIAN SKJELLUM AAS

18

”

Vi må for all del ikke gjøre som i København. Forventningene var spent alt for høyt.

Connie Hedegaard, tidligere klimakommissær i EU og forhandlingsleder under klimatoppmøtet i København i 2009.

Suppen i havet

Av og til dukker det opp forklaringer på miljøproblemer som ingen har tenkt på. Verdenshavene er fulle av plast. Noe av det er fiskeresskaper, plastkanner, poser og søppel, der det finnes en naturlig forklaring på hvorfor plasten har havnet i havet. Et større mysterium har vært mikroplasten, små partikler som flyter rundt i sjøen og drives med havstrømmene. Strømmene går i virvler, og driver plasten inn mot sentrum av disse virvlene. Prøver tatt i havområdene i sentrum av strøm-

virvlene viser store mengder plastpartikler, ofte usynlig fra båter eller på bilder. Plankton og fisk forveksler mikroplasten med mat, og spiser den. Næringsinnholdet er null, men giftinnholdet kan være stort.

Men hvor kommer mikroplasten fra? Miljødirektoratet har tatt et prisverdig initiativ til å finne ut av dette. Tidligere har det vært antatt at mye kommer fra tilsetningsstoffer i forbruksprodukter, som for eksempel kosmetikk.

Selv om dette ikke er en ubetydelig kilde, er det slitasje av bildekk som troner klart høyest på listen i rapporten. Malingsprodukter og tekstiler er også store kilder til mikroplast i havet.

Biltrafikk og tungtrafikk på hjul ble med ett enda mer miljøfiendtlig. Dekkbransjen har ikke tenkt på problemet før, og bør være unnskyldt så langt, for det har vel ingen andre gjort heller. Men hvis videre undersøkelser bekrefter at biltrafikk rundt i verden er hovedkilde til den massive plastforurensningen av verdenshavene, er dette en avsløring som kan endre spillebrettet massivt innen samferdselspolitikken.

Inntil videre bør man være føre var, og planlegge for en reduksjon i biltrafikk og godstrafikk på vei. Det har vi ment før, uten å kjenne til mikroplastproblemet, og denne rapporten forsterker våre andre argumenter mot biltrafikken. Et godt sted å starte er å legge vekk alle veiprosjekter som fører til økning i trafikken. Ferjefri E39 og ny E18 vest for Oslo bør havne først i søppelbøtta.

Biltrafikk og tungtrafikk på hjul ble med ett enda mer miljøfiendtlig

Kristian Skjellum Aas
Redaktør, Natur & miljø

– Jeg håper avisene slutter å presentere (klima)fornektelse som vitenskapelige eksperter. Jeg mener nyhetsformidlere skal skjermes over å gjøre det.

Filmskaper Robert Kenner, aktuell med filmen «Doubt» om personer som sår tvil om vitenskap for å tjene penger. (Newsweek)

– Uansett hvordan det endrer seg, vil vi takle konsekvensene. Dersom temperaturrene går opp, er det ikke noe vi kan gjøre, det er naturlig.

Presidenten i det internasjonale skiforbundet, Gian-Franco Kasper, er mindre bekymret for klimaendringer enn mange av utøverne. (Aftenposten)

– Av alle dumme avgifter var dette den som var minst dum.

Statsminister Erna Solberg forsvarer den planlagte plastposeavgiften. (Dagens Næringsliv)

«Fuglen viste seg å være en blanding mellom en rødstjert og en buskskvett. Da fikk den fort det uoffisielle navnet rødskvett. Nå håper (Jan Erik) Røer på å finne en vinskvett, altså en blanding av vinsanger og buskskvett.»

Bildetekst om en unik hybrid-fugl, fanget på Lista i 2013. (Forskning.no)

– Jeg ble fortalt av min sjef at vi ikke skulle bruke begrepene «global oppvarming» og «klimaendringer» i et møte i 2014. Vi ble fortalt at vi ikke fikk lov til å snakke om noe som ikke er en vedtatt sannhet.

Offentlig ansatte i Florida i USA får ikke lov til å nevne global oppvarming. Kristina Trotta var tidligere ansatt hos miljømyndighetene i delstaten. (Dagbladet)

– Guttene mine, som ble foret på klimaendringer hele tiden på skolen, syntes det var uhyre morsomt når jeg plapret på seks-nyhetene om det jævla isfjellet og den jævla isbjørnen. Ha ha ha ha ha ha ha ha!
Nigel Farage, lederen i UK Independence Party, innrømmer at han ikke har peiling på om klimaendringer skyldes CO2-utslipp. (Spiked)

FOTO: ABRINSKY/FLICKR.COM

Disse ismennene, laget av kunstneren Nele Azevedo, er ikke de eneste isstrukturene som sliter. Arktisk sjøs is har aldri hatt så lav vinterutbredelse som i vinter.

Isnivå laveste noensinne

Utbredelsen av isen i Arktis er den laveste noensinne. I mars pleier havisen å nå sin største utbredelse, men aldri før har utbredelsen vært så liten som nå. I tillegg er isen tynnere enn før,

grunnet større smelting. Nedgangen er størst i Okhotsk-sjøen og Beringhavet, på stillehavssiden av Arktis. Det melder National Snow and Ice Data Center i USA.

Hvem får Nordisk Råds Natur- og miljøpris 2015?

Nordisk Råds Natur- og miljøpris deles ut på 21. året til «et foretak, en organisasjon eller en person, som på en inspirerende måte har utviklet et produkt eller en oppfinnelse, eller som gjennom annen kreativ innsats har medvirket til en fremtidig reduksjon av klimagassutslipp i Norden.» Kjenner du noen som bør nomineres? Hvem som helst kan sende inn nominasjoner innen 13. april. Prisen er 350 000 danske kroner. Nominasjonsskjema finner du på nettsidene til Nordisk Råd.

Natur & miljø presiserer

Ingressen i artikkelen «Hva er de grønne jobbene?» i Natur & miljø 1-2015 var utformet slik at det kan se ut som om Lars Haltbrekken i Naturvernforbundet står inne for alle synspunkter som presenteres senere i saken. Ved lesning av saken går det frem at det gjør han selvfølgelig ikke.

Bakgrunnen for artikkelen var et ønske om å finne ut hva forskere og eksperter innen nærings- og teknologitvilling ser for seg om «fremtidens arbeidsplasser». Alle de intervjuede ekspertene og forskerne nevnte vindkraft, eller annen produksjon av ny,

fornybar energi, som en av flere fremtidige, klimavennlige næringer som kan ta over for oljenæringen. Derfor mener jeg vinklingen og illustrasjonen står til sakens innhold.

Saken ville ha vært bedre hvis Naturvernforbundet hadde blitt gitt mulighet til å kommentere på hvilke av «fremtidens jobber» de ser som attraktive og mulige, og hvilke som vil ha for store andre miljøkonsekvenser til at de bør satses på.

Kristian Skjellum Aas
Redaktør, Natur & miljø

Bildekk og maling fyller havet med plast

Deler av verdenshavene har på få tiår blitt til ei suppe av små plastpartikler. Den første, store norske undersøkelsen av kilder til mikroplastforurensning i havet peker på bildekk og maling som hovedkilder for forurensningen.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Hvert år dannes det 8000 tonn mikroplastpartikler i Norge. Tallet er et kvalifisert anslag som kommer frem i en ny rapport utarbeidet av Mepex på oppdrag fra Miljødirektoratet. Rapporten forsøker å skissere hva som er hovedkildene for partikkelutslippene, og tar sterke forbehold om at tallene kun er anslag. Den peker på slitasje av bildekk og maling som de største kildene.

– FØRSTE ESTIMAT

– Hensikten var å finne kildene for utslippene. Dette er en av de første studiene som prøver og tør å sette tall på utslippene, sa seniorrådgiver Peter Sundt fra Mepex under fremleggningen av rapporten.

– Rapporten gir oss et første estimat på hvor store mengder som slippes ut i Norge og hvor det kommer fra, sier Ellen Hambro, direktør for Miljødirektoratet.

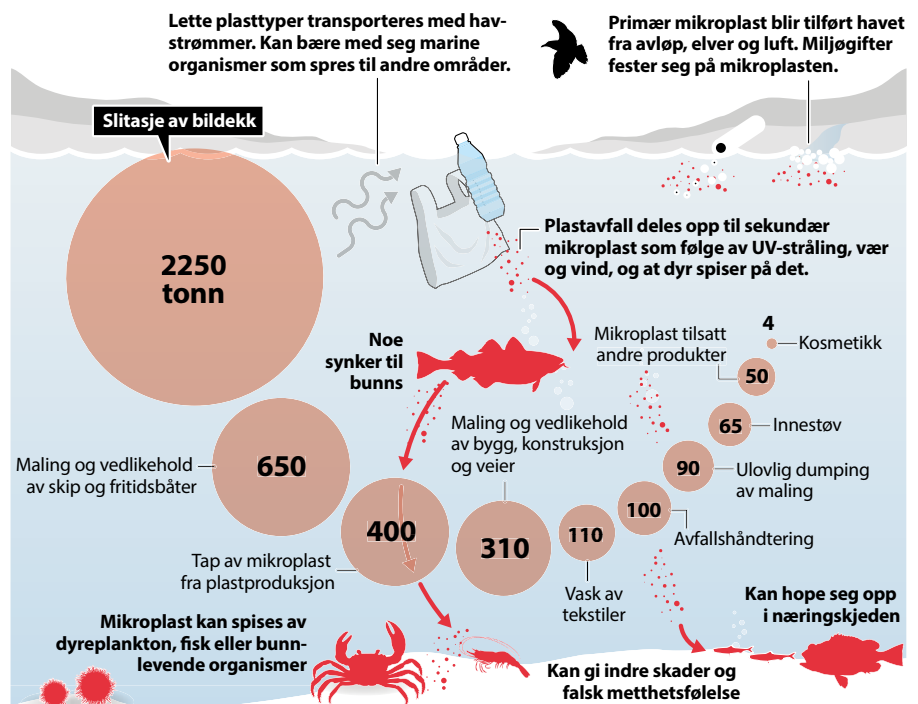
Slitasje fra bildekk trekkes frem som hovedkilden. Rundt 4500 tonn mikroplastpartikler dannes ved dekkslitasje, hvorav anslagsvis halvparten finner veien ut i havet, ifølge rapporten.

Bildekkbransjen har ikke vært klar over problemet før nå. Frank Larsen, teknisk sjef i dekkprodusenten Continental, har tatt kontakt med dekkprodusentens hovedkontor for å finne ut om det har vært jobbet med problemstillingen internasjonalt.

– Det virker ikke som om det finnes noen eksperter som vet hvordan vi kan påvirke dette. Alle dekktyper vil avgi

Fyller havet med mikroplast

Det dannes rundt 8000 tonn primær mikroplast årlig i Norge. Omtrent halvparten havner i havet. Om man fyller Bergen sentrum med 8000 tonn mikroplast, vil bergenserne stå til knes. Bildekk er den største kilden.

Bildekk, malingsprodukter og tekstiler er hovedkilder til plastforurensningen i havet, ifølge en ny rapport.

GRAFIKK: NYHETSGRAFIKK.NO/MILJØDIREKTORATET

gummi og støv. Jeg må innrømme at jeg aldri har hørt om problemet før denne rapporten kom, sier Larsen.

FRA BREMSESPOR TIL MIDDAGSBORD

Tiår med dårlig avfallshåndtering og til-

førsel av plastpartikler har gjort deler av verdenshavene om til ei plastsuppe. Noe føres til havet som småpartikler, mens noe kastes fra land eller båter, og brytes ned til småpartikler etter hvert. Partiklene og plastsøppelet flyter med havstrømmene, og samler seg i sentrum av

Slitte bildekk holdes frem som den viktigste kilden til mikroplastforurensning i havet.

FOTO: JON RB/FLICHR.COM

Havet er fullt av plastsøppel. Noe vaskes opp på strender, men mye brytes ned til små partikler som svirrer rundt med havstrømmene.

FOTO: FABI FLIERVOET/FLICHR.COM

pelet fraktes med de store havstrømmene i området, der Golfstrømmen er den mest kjente, og blir presset inn mot strømområdet sentrum. Mye av plastsøppelet brytes ned til mikroplastpartikler, som fisk og andre havlevende organismer forveksler med mat. Slik havner dine bremsespor og din båt-maling i næringskjeden, og til slutt på ditt middagsbord.

KOSMETIKK RELATIVT LITEN KILDE

Kosmetikk, som mye av debatten har dreid seg om tidligere, er kun en liten kilde sammenlignet med disse. Samtidig er det ett av områdene der det er enklest å gjøre en forskjell.

– I fjor annonserte Svane-merket at hudpleieproduk-

ter, såper og tannkrem som vil merkes med den grønne Svanen, må dokumentere at de ikke inneholder mikroplast, forteller miljødirektør Ellen Hambro.

havstrømsvirvelområder. Det største og mest kjente området som er fylt med plastsøppel er det nordlige Stillehavet, der du finner området kalt «Great Pacific

Garbage Patch» (Det store søppelområdet i Stillehavet). Men forskere har funnet at det nordlige Atlanterhavet er like forurensnet med plastmaterialer. Plastsøp-

ter, såper og tannkrem som vil merkes med den grønne Svanen, må dokumentere at de ikke inneholder mikroplast, forteller miljødirektør Ellen Hambro.

DETTE KAN DU GJØRE >

Hva kan du gjøre?

Plast brytes ned til ørsmå biter, men disse plastfragmentene er i praksis umulig å bli kvitt. Det er derfor avgjørende å redusere tilførselen av mikroplast til havene våre. Hva kan vi gjøre for å få til dette?

Tekst: EIDI ANN HANSEN
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Mikroplast i havet trekker til seg miljøgifter, går inn i næringskjeden og ender ofte opp på toppen: hos oss men-

nesker. Renseanleggene som mottar avløpsvannet fra norske husholdninger klarer ikke å filtrere bort all mikroplasten som generes i hus og hjem.

Her er tipsene til hva du kan gjøre.

Mindre bildekkslitasje

Ett nytt sommerdekk veier 12 kilo. Ett utslitt sommerdekk veier 10,5 kilo. Det beste du kan gjøre for mindre plast i havet er å kjøre mindre bil. Når du likevel setter deg bak rattet, vil økokjøring redusere slitasjen på dekk (og klimautslipp).

- Ta beina eller sykkelen fatt på korte turer
- Velg kollektiv på lengre turer
- Kjør jevnt og på høyt gir
- Ikke ligg over fartsgrensen. Dekkslitasje og drivstofforbruk øker ved høyere fart.
- Sjekk dekktrykket månedlig. Feil dekktrykk sliter mer på dekkene og øker drivstofforbruket.

Smartere oppussing av båten

Maling og vedlikehold av fritidsbåter bidrar til mikroplast i havet. I tillegg har bunnstoffet skadelige effekter på livet i sjøen.

- Slipestøv og avskrapet bunnstoff skal samles opp og leveres inn som farlig avfall. Kost opp fra underlaget, eller bruk en presenning som fanger opp avfallet.
 - Du kan begrense behovet for bunnstoff ved å vaske båten jevnlig, bruke algeduk, bruke svært hard og glatt maling og ved å plassere båten i skyggen.
- Sørg for at sandblåseren inneholder sand, ikke mikroplast!

Et mikroplastfritt hjem

Nordmenn er verdensmestere i oppussing. Konsekvensene av denne populære aktiviteten er store. Også på plastinnholdet i havet. Det du tar med deg inn i huset, kan ved bruk og via avløpet havne i havet. Plastfibre er hovedbestanddelen i husstøv!

- Styr unna syntetiske tepper. Hvis det ikke er oppgitt hva produktet er laget av, kan du regne med at det er et plastprodukt. Polyamid og polypropylen er eksempler på plastmaterialer. Ull, bomull, jute, bambus og hamp er eksempler på nedbrytbare, gode alternativer.
- Vinylgulv er det gode grunner til å vrake. Linoleum, kork og gummi er laget av naturlige råvarer.
- Andre tekstiler, som i møbler, madrasser og gardiner, «lekker» også plast ved bruk og er kilder til plastforurensing. Bomull, lin og ull er nedbrytbare alternativer.

De fleste innendørsmalingene inneholder plast

De aller fleste malinger ment for innendørs bruk, er syntetiske: laget av plast. Ved slitasje og fjerning av malingen, havner en del der det ikke hører hjemme: i avløpet.

- Utsett malingen. Sjansen for at du blir skilt er større enn sjansen for at du blir lykkeligere.
- Male allikevel? Gjør et skikkelig grunnarbeid for et varig resultat og velg en farge du kan leve lenge med.
- Velg naturlig maling. Tilbudet av innendørsmaling som ikke inneholder plast er bittelite, men vil øke med etterspørselen! Et søk på «naturmaling» kan hjelpe deg på vei.
- Treverk kan oljes eller vokses i stedet for å males. Velg produkter laget av naturlige råvarer.

Klær er en stor kilde

Mer og mer av klærne tilgjengelig på markedet er laget helt eller delvis av plast. Klærne «lekker» plast ved bruk og i vaskemaskinen. Polyester, microfiber, akryl, polyamid, elastan og nylon er eksempler på plastmaterialer som brukes i klær.

- Velg ull, bomull, bambus, lin, viskose, lyocell og modal i stedet.
- Dropp impulsshopping! Sjansen for å komme hjem med noe som havner innerst i skapet er stor.
- Planlegg innkjøpene: Kvalitet og tidløshet varer lenge.
- Kjøp brukt, vintage, redesign.

Dropp skrubbekremer med mikroplast

Mikroplast finnes i kosmetikk og pleieprodukter, først og fremst for å oppnå en slipeeffekt (tannkremer og skrubbekremer), men også for å gi glans og matthet. Denne kilden til mikroplast er det lett å gjøre noe med:

- Appen Beat The Microbead gir deg oversikt over hvilke tannkremer og skrubbekremer du bør velge og vrake.
- Har du funnet et produkt med mikroplast? Send oss bilde via appen. Da bidrar du til oversikten over produkter med og uten mikroplast.
- Lag din egen skrubbekrem av sukker og olje, kaffe og yoghurt eller havremel og avokado. Det fungerer minst like bra og du finner ikke igjen slipekornene i magesekken til havkrepsen.

La naturen gå i arv!

Verv et nytt medlem og få vervepremie som takk!

Oversikt over vervepremier finner du på www.naturvernforbundet.no/vervepremier

Verv 1 og få sykkel-reparasjonssett

Verv 1 og få mikro-fiberhåndkle til turbruk

Verv 1 og få vanntett mappe for smarttelefon

Verv 1 og få soppkniv

Verv 2 og få en praktisk førstehjelpspose fra Snøgg

Verv 3 og få jubileums-boken Naturen svikter aldri

Verv 5 og få en fra turkikkert Silva

Verv 5 og få et smart turkjelesett

Foto: Øystein Engen

Riv av, brett og stift sammen og send inn. Porto er allerede betalt.

Ditt navn: Medlemsnummer:
Din e-post: Ditt mobilnummer:

Vervepremieønske: _____

Navn på den/de du har vervet:

Navn:
Adresse:
Postnummer: Sted:
Telefon: E-post:

Hovedmedlem
 Kun 200,-
første året
(390,- normalt)

Navn:
Adresse:
Postnummer: Sted:
Telefon: E-post:

Hovedmedlem
 Kun 200,-
første året
(390,- normalt)

Navn:
Adresse:
Postnummer: Sted:
Telefon: E-post:

Hovedmedlem
 Kun 200,-
første året
(390,- normalt)

Hummeren foreslått fjernet fra rødlista

I november 2015 kommer den nye Rødlista – et utkast ligger på Artsdatabankens nettsider. Flere arter har byttet kategori, som hummer, uten at bestanden har økt.

Tekst: JENNY DAHL BAKKEN
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Flere arter er foreslått flyttet fra kategorien «nær truet» til kategorien «levedyktig», blant annet hummeren.

– Bestanden av hummer har ikke økt siden 2010, og er fremdeles på et historisk lavmål. Men Rødlista baserer seg på endringer i bestanden fra de siste 3 generasjoner (cirka 30 år). Hummerbestanden har blitt redusert siden da, men ikke nok til at den skal vurderes som rødlistet, forklarer Alf Ring Kleiven i Havforskningsinstituttet.

IKKE FÅ NOK HUMMERE TIL Å RØDLISTES

Norsk rødliste for arter er en oversikt over arter som er vurdert å ha en risiko for å dø ut fra Norge. Artene på Rødlista kjennetegnes gjerne ved at de minker kraftig i antall eller er sjeldne. Hummeren er en av disse. Bestanden har gått dramatisk ned siden målingene startet i 1928, men dette blir for langt tilbake til at det faller innenfor Rød-

listas kriterier. Fordi bestanden har vært relativt stabil siden 70-tallet faller den utenfor «nær truet»-kategorien.

– Ekspertene antar at bestanden har holdt seg stabil i flere tiår. Nedgangen har stagnert. Vi har dermed ikke noe grunnlag for å si at nedgangen den historisk har hatt vil fortsette, sier prosjektleder Snorre Henriksen for rødlisteprosjektet.

Han legger til at det ikke er få nok hummerindivider til at arten kan rødlistes basert på antall alene. Da må antallet individer være under 2000.

KRITERIENE HAR SKYLDA

Men hvordan kan det ha seg at arten tas av listen når det er like lav bestand som før? Det skyldes rett og slett kriteriene for Rødlista: den er kun en oversikt over dagens situasjon for arter. Hvor store bestandene var for 50-60 år siden er lite relevant. Om bestanden er stabil over flere år, er den levedyktig så lenge det er over 2000 individer av arten i Norge. Det ligger ingen politiske føringer i den, som gjør at arter kan rødlistes i frykt for at de i fremtiden kan bli utrydningstruet av for eksempel fangst. For hummeren innrømmer Henriksen at det er en fare for at fangsten, og tjuvfangsten, på hummeren kan øke.

– Men dette er noe forvaltningen må

FOTO: HILLESTAD/FLICKR.COM

Hummeren er foreslått nedklassifisert på forslaget til ny Rødliste.

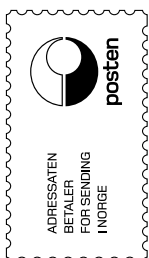
vurdere. Det påvirker ikke vår vurdering, som er helt uten politiske føringer, sier han.

RYPE NÅ «NÆR TRUET»

På den annen side er det også arter som flyttes fra «levedyktig» til «nær truet», for eksempel fjellrypa og lirypa. Andre arter flyttes fra «nær truet» til «truet», slik som fuglearten vipe.

Den søkbare lista med foreløpige forslag ligger på Artsdatabankens nettsider. Der kan de som måtte ønske det sende inn innspill eller legge inn nye arter. På nettsidene skriver de at de inviterer «alle, både ivrige amatørbiologer og profesjonelle fagmiljøer, til å bidra med utfyllende og relevant kunnskap». Den foreløpige lista ligger ute til 20. april.

24 ekspertkomiteer med mer enn 100 eksperter fra hele landet har utarbeidet det foreløpige utkastet til ny rødliste.

Naturvernforbundet
Svarsending 0362
0090 Oslo

Riv av, brett og siff sammen og send inn. Porto er allerede betalt.

Snøskutersalget tar av

Ved utgangen av februar var det 80 606 snøskutere i Norge. Snøskutersalget på nyåret har økt veldig sammenlignet med i fjor.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Tallene for de første ukene i 2015 viser at svært mange skaffer seg snøskuter om dagen. Fra 1. januar og frem til 18. februar ble det registrert 2590 snøskutere i Norge, en økning på 80 prosent sammenlignet med samme periode i 2014. Det er også like mye som gjennomsnittet for et helt år, hvis vi legger de siste ti årene til grunn.

Siden Erna Solberg og Siv Jensen 3. oktober kunngjorde at de ville tillate fritidskjøring er det registrert 6281 nye snøskutere i Norge. I 2005 var det registrert 53 856 snøskutere her til lands. I februar i år har tallet økt til 80 606. Det innebærer en økning på godt over 26 000 snøskutere på ti år.

KILDE: VEGDIREKTORATET

Reduserer lovlig mengde bisfenol A

I januar reduserte EUs mattrykksorgan EFSA den tolererbare mengden av stoffet bisfenol A fra 50 til 4 mikrogram per kilo kroppsvekt for mennesker. Bisfenol A er et hormonforstyrrende stoff som brukes i plastmaterialer, og finnes i blant annet matbokser, leker, emballasje og vannkokere. Undersøkelser har vist at stoffet kan overføres fra produktene til innholdet, og dermed til mennesker. At EU nå nedjusterer anbefalt mengde tyder på at de er skeptiske til stoffet.

Andre bisfenolstoffer, som bisfenol B eller S, kan brukes på samme måte og er ikke regulerte. Dette vil trolig føre til at produsentene går over til å bruke disse. Foreløpig er det ukjent hvilken effekt disse stoffene har på mennesker og natur, men siden stoffene kjemisk er ganske like har de trolig lignende effekt, sier seniorforsker Pawel Rostkowski til forskning.no.

At et produkt er merket «BPA Free» betyr ikke nødvendigvis at platen er fri for bisfenoler. Det finnes nemlig flere stoffer med samme effekt, uten regulering, som sannsynligvis har samme helseeffekt.

Kinesiske fabrikker stenges etter ny forurensingslov

I et forsøk på å bekjempe forurensing og dårlig luftkvalitet i byene har kinesiske myndigheter vedtatt en ny lov mot forurensing. Myndighetene har fått kritikk for manglende oppfølging av den nye loven og manglende kamp mot den økende forurensinga, men nå har de begynt å slå ned på verstingfabrikkene. Landets store metallindustri, som stål- og nikkelfabrikkene, er spesielt hardt rammet.

I byen Linyi i Shandong-provinsen er så godt som alle stål- og nikkelfabrikkene nå stengt, opplyser en lokal kilde til Reuters. Produsentene har foreløpig ikke fått noe beskjed om hvorvidt eller når de kan gjenoppta produksjonen.

FOTO: MARK MORGAN/FLICKR.COM

Fjordkampen

Det er duket for siste runde i kampen om dumping av gruveavfall i norske fjorder. I løpet av våren vil Regjeringen avgjøre om Førdefjorden og Repparfjorden skal være laksefjorder eller avfallsplasser.

Lokale aktivister er rustet til kamp for fisk og folk rundt Førdefjorden.

FOTO: LUKA TOMAC, FRA BOKA KEEPERS

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

På verdensbasis er det i dag bare 12 gruver som benytter sjødeponi av gruveavfall. Seks av disse ligger i Norge. Nå kan vi få vår sjuende og åttende gruve som skal dumpe restene fra gruvedriften i fjorden. Chile, Tyrkia, Indonesia og Papua New Guinea er de andre landene som benytter den kontroversielle metoden for å kvitte seg med gruveavfallet.

FØRDE FØRST I LØYPA

Miljøvernere forventer at Førdefjorden ligger først i løypa. Her har selskapet Nordic Mining søkt om tillatelse til å dumpe avfall fra en planlagt gruve i Engebøfjellet ved Vevring. Målet med virksomheten er å utvinne rutil, et mineral som brukes til å fremstille titandioksid. Dette brukes som hvitt fargepigment i en rekke produkter, og til framstilling av

elektroder til sveiseapparater. Engebøfjellet har den største kartlagte rutilforekomsten i Norge, og disse skal utvinnes gjennom det selskapet kaller et «begrenset dagbrudd». Men ulempene er store. Seks millioner tonn gruveavfall årlig i 50 år (mer enn 11 tonn hvert minutt!) skal deponeres på bunnen av Førdefjorden, en nasjonal laksefjord. Massene vil også bli tilsatt noe kjemikalier av den relativt lett nedbrytbare, men likevel giftige sorten. Havforskningsinstituttet har advart sterkt mot planene, og mener det er et gjennomgående trekk i tilleggsrapportene som er laget at de biologiske og økologiske forholdene blir nedvurdert.

STERK MOTSTAND

Protestene har vært store, og ikke bare fra miljøbevegelse. Fiskerinæringen er svært skeptiske til å bruke rene, norske fjorder, til alt overmål fjorder som er avsatt som

nasjonale laksefjorder, til avfallsplasser for gruveindustrien. Reiselivs- og havbruksnæringen er også motstandere av prosjektet. Arbeiderpartiet lokalt er splittet, men i Førde er partiet sterkt mot avfallsdumpingen.

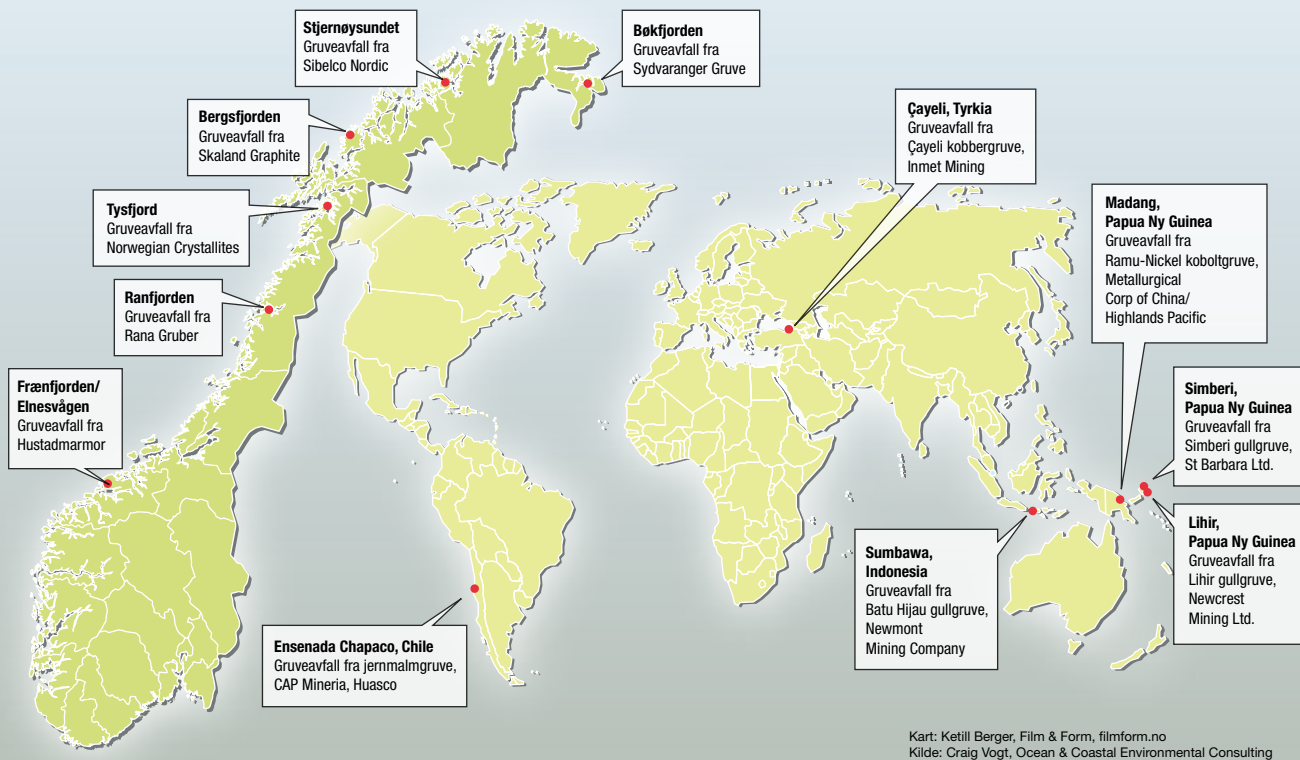
«Seksti selskap med omsetnad på 16 milliardar kroner per år som har aktivitet i området innanfor fiskeri, sjømat, villaks og reiseliv har bede regjeringa om å avvise utslepp av gruveavfall i Førdefjorden, i frykt for tap for næringane sine. Det nasjonale omdømet for sjømatnæringa og Norges reiseliv er truga», skriver lokalpartiet i en uttalelse.

FISKEBORD, JULEAKSJON OG REGGAE

Politikere, næringslivsfolk og andre beslutningstakere har blitt invitert til Vevring på «Fjordfiskerens festbord», for å vise hvilke ressurser som står i fare hvis gruveplane-

Norge verst til å dumpe gruveavfall i sjøen

Kartet viser alle gruver i drift i dag som dumper gruveavfall i sjøen. Halvparten av disse ligger i Norge.

Dette kartet viser samtlige gruver i verden som dumper gruveavfallet i havet. Halvparten av disse er i Norge. Nå skal Regjeringen ta stilling til om vi skal åpne to nye gruver med sjødeponi.

ILLUSTRASJON: KETILL BERGER

ne blir gjennomført. Det har vært aksjoner lokalt, i Oslo og ved julegrantenninga på Trafalgar Square i London. Internasjonal presse har omtalt planene mange ganger, og Natur og Ungdom har truet med ulovlige aksjoner hvis planene blir gjennomført, noe organisasjonen ikke har gjort på fem år. Det er laget reggae-låt, festivaler, billedkunst og fotobøker mot utbyggingen. Kampen om Førdefjorden har kraft til å kunne bli vårt tiårs store miljøsak.

– Dersom regjeringen tillater dumping i Førdefjorden går de imot folkeflertallet, egen fagekspertise og viktige framtidsnæringer, i tillegg til å bryte viktige lover og prinsipper i norsk og internasjonal forvaltning. Det er ufattelig at de i det hele tatt fortsatt vurderer å omgjøre denne rene, fiskerike og viktige matfjorden til søppelplass. Utfallet burde vært opplagt, sier Jorunn Vallestad, rådgiver i Naturvernforbundet.

FORRINGER VANNET

Men Førdefjorden er ikke den eneste planen for dumping av gruveavfall i fjorden. Repparfjorden i Finnmark er en annen nasjonal laksefjord. Her vil selskapet Nussir starte kobberutvinning. Avfallet skal dumpes i fjorden. Her ble det drevet gruedrift mellom 1972 og 1979 med deponi i fjorden. Da knakk laksebestanden sammen, og store deler av sjøfisken ble også borte fra fjorden. Også på 1970-tallet ble det sagt at massene som skulle slippes ut var rene, og ikke ville medføre noe problem for folk og fisk. Men vannkvaliteten er fortsatt forringet, selv om laksebestanden nå har tatt seg opp. Frykten er stor for hva som skjer hvis planene får grønt lys fra Regjeringen.

– Dette vil være fullstendig ødeleggende for et sårbart arktisk fjordmiljø. Det vil sette det vi har oppnådd med arbeidet med nasjonale laksefjorder i revers,

og føre til frykt for giftstoffer og dårligere livskvalitet for de som benytter Repparfjorden til matauk og friluftsmål. Det kommer til å bli møtt med massiv motstand, sier Geir Jørgensen, regionssekretær for Naturvernforbundet i Nord-Norge.

– BARE I NORGE

Mads Løkeland i Naturvernforbundet har arbeidet med gruvesaker i lengre tid. Han fortalte i fjor til Natur & miljø at miljøvernministeren i Indonesia har gjort det klart at alle nye søknader om sjødeponi vil bli avslått.

– På Papua Ny Guinea ga de opp å etablere sjødeponi ved ei gruve i 2012 på grunn av lokal motstand. Gruva i Tyrkia vil bli avsluttet rundt 2020. Det eneste stedet i verden der man åpner nye gruver med sjødeponi i dag, er Norge, avslutter Løkeland.

Hagelupiner står på den foreslåtte forbudslisten fra Miljødirektoratet. Lupiner er spredd i alle landets fylker, og det finnes minst en halv milliard av dem ute i naturen.
FOTO: METTE CHRISTENSEN

Pøbelplanter kan bli forbudt

En fersk undersøkelse Natur & miljø har foretatt viser at 29 av de 71 aller verste fremmede plantene fortsatt selges i Norge. En rekke av dem er nå foreslått forbudt.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Planter som er direkte skadelige for naturen har i årevis blitt solgt fritt i Norge, selv om det lenge har blitt advart mot dem. Men nå må hagesentre og planteskoler forberede seg på å rydde i hyllene sine. En ny forskrift om fremmede organismer er foreslått, og i begynnelsen av mars kom Miljødirektoratet med sin tilrådning. Blir den vedtatt, vil det bli forbudt å selge 31 landlevende planter. Sjeldne og ukjente vekster, tenker kanskje du. Sannheten er at mange av dem er helt vanlige. Så vanlige at du får kjøpt dem over hele landet. Trolig har du én eller flere i hagen din.

«SVÆRT HØY RISIKO»

I fjor gjennomførte Natur & miljø nett-

sidene til fjorten hagesentre, gartnerier og planteskoler på jakt etter fremmede planter av den verste sorten. Det vil si de plantene som utgjør en «svært høy risiko», ifølge Artsdatabankens vurdering. Av de 71 plantene i denne kategorien, fant vi at hele 32 selges i Norge. I mars i år oppdaterte vi undersøkelsen og fant 29 av verstingene. 15 av dem står på listen over arter som kan bli forbudt å selge. Hagelupin, rynkerose, høstberberis og platanlønn står på den foreslåtte forbudslisten. Det samme gjør den vanlige hekkplanten blankmispel, gravbergknapp og blåhegg, alle planter som svært mange hagesentre fører.

ØNSKER LENGRE FORBUDSLISTE

Naturvernforbundet hilser forslaget til forskrift velkommen, men skulle gjerne sett flere fremmede arter på forbudslisten.

– Fremmede arter, som for eksempel sitkagran, lerk, buskfuru, vestamerikansk hemlokk og noen sorter lupiner er ikke tatt med, til tross for at disse sprer seg voldsomt og utkonkurrerer vår naturlige flora. Disse artene selges på de fleste hagesentre i landet. Naturvernforbundet mener at de fleste artene på svartelisten må forbys, sier Honorata Gajda, rådgiver for biologisk mangfold i Naturvernforbundet.

KAN INVADERE NABOLAGET

De fleste fremmede planter, det vil si planter som hører hjemme i annen natur enn den vi har i Norge, er harmløse og kan plantes ut uten problemer. Men noen av dem sprer seg lett. Slike planter kan invadere naturområder i nærheten og presse ut de naturlige artene. På sikt blir naturen endret, og konsekvensene kan bli

store, ikke bare økologisk, men også økonomisk. Likevel står det ingen advarsel på frøposen eller blomsterpotten. Flere av dem er tvert imot omtalt og anbefalt på forhandlerens nettsider, uten at risikoen er nevnt.

Forskriften om fremmede organismer er en oppfølging av naturmangfoldloven fra 2009. Den ble lagt ut på høring i juli i fjor. Hele 100 høringsuttalelser kom inn.

– De fleste høringsinstansene er positive til at det kommer på plass et tydelig regelverk. Det kom samtidig fram en del innvendinger som Miljødirektoratet har tatt hensyn til, blant annet på bakgrunn av samfunnsøkonomiske vurderinger, skriver Miljødirektoratet i sin presentasjon av saken.

Etter innspillene ble fem planter tatt bort fra forbudslisten.

– Det er her snakk om planter som utgjør miljørisiko i begrensede deler av landet, og hvor det ikke er hensiktsmessig med et nasjonalt forbud, står det i tilrådingen.

– IKKE RIMELIG

– De økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget blir store for norske planteskoler og grøntanleggsektoren, skriver Norsk Gartnerforbund (NGF) i sin høringsuttalelse.

NGF mener en nasjonal forbudsliste slik det foreslås ikke er rimelig.

– Svært mange av forbudsplantene utgjør et problem rundt spesielle naturtyper som for eksempel åpen grunnlendt kalkmark. At en plante forbyes i hele landet fordi den er et problem i begrensede områder i nærheten av for eksempel Oslofjorden er ikke rimelig, skriver Gartnerforbundet.

Også hagesentre og forhandlere har uttalt seg.

– Svært mange av plantene som foreslås å forbyes i det nye «Forskrift om fremmede organismer», kan umulig utgjøre en økologisk trussel. Disse plantene har vært brukt i norske hager i mange titalls år, skriver Hagelandgruppen, som står bak hagesentrene Bogrønt og Hageland.

ØNSKER FORSKRIFTEN VELKOMMEN

Miljøorganisasjonen SABIMA ser mye positivt i forskriften.

– SABIMA gleder seg på naturmangfoldets vegne over at nasjonal regulering

Høyrisikoarter til salg

	Navn	Omsetningsforbud foreslått	Antall forhandlere (av 13)	Bestand spredd i naturen (antall)	Utbredelse antall fylker
1	Hagelupin	Ja	1	500 000 000	18
2	Parkslirekne	Ja	1	1 000 000	17
3	Platanlønn	Ja	1	315 000	17
4	Gravbergknapp	Ja	5	300 000	14
5	Spansk kjørvæl	Ja	1	140 000	14
6	Sitkagran		2	135 000	10
7	Blankmispel	Ja	6	120 000	18
8	Filtarve	Ja	2	47 500	17
9	Sprikemispel	Ja	1	45 000	13
10	Europalerk		1	36 000	17
11	Matgrasløk		5	33 000	16
12	Gravmyrt		4	33 000	12
13	Rynkerose	Ja	4	27 000	17
14	Hageskrinneblom		1	24 000	13
15	Blåleddved		6	22 000	12
16	Marsfiol	Ja	3	20 000	9
17	Blåhegg/junisøtmispel	Ja	7	16 250	16
18	Svensk asal		4	12 500	15
19	Buskfuru		1	12 000	15
20	Høstberberis	Ja	2	10 000	14
21	Krypmispel		2	6 000	11
22	Jærlupin		1	3 600	10
23	Eple		6	2 000	18
24	Hagerips		5	2 000	Ukjent
25	Skjørpil	Ja	2	900	7
26	Kanadablåhegg	Ja	1	625	5
27	Taggblåhegg/bærsøtmispel		8	600	2
28	Alpeasal/breibladasal	Ja	2	390	11
29	Alperanke/alpeklematis		3	40	4

Fremmede planter med «svært høy risiko» som fås kjøpt hos ett eller flere av 13 hagesentre/planteskoler/frøforhandlere i Norge, ifølge gjennomgang av plantelister på forhandlerens nettsider utført av Natur & miljø mars 2015, samt estimert bestandsstørrelse i Norge og utbredelse i antall fylker. Undersøkelsen bygger på tilsvarende undersøkelse i 2014.

Følgende ble undersøkt: Åberge Planteskule (Sogn og Fjordane), Vestby Planteskole (Østfold), Efferus (Vestfold), Draglands Planteskole (Troms), BoGrønt Rom Hagemiljø (Vestfold), Plantasjen (hele landet), Reiersøl planteskole (Aust-Agder), Solhagen hagesenterkjede (Nord-Norge), Bakker planteskole (nettbutikk), Seim Trær og Planter (Østfold), Plantebørsen – Brødrene Bergem (Buskerud), Steen og Wormsen (Nordland) og Zimtrade Botanisk Verden (Hordaland).

KILDER: NATUR & MILJØ/ARTSDATABANKEN/MILJØDIREKTORATET

av import, omsetning og utsetting vil tre i kraft med denne forskriften. Vi er spesielt positive til at hovedaktørene involvert i import og bruk av fremmede arter nå får et regelverk å forholde seg til, og at det kommer krav til behandling og emballering av importerte organismer. Strengere

regler knyttet til behandling og flytting av vannlevende organismer er også velkommen, skriver SABIMA i sin uttalelse.

Saken ligger nå på departementets bord, men det er uvisst når saken blir ferdig behandlet.

Norge blir klima-medlem av EU

Norge tilslutter seg EUs klimamål om 40 prosent kutt innen 2030, og skal gjennomføre dette felles med EU. Men hva betyr dette for den norske klimainnsatsen?

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

EU skal kutte sine klimagassutslipp med 40 prosent fra 1990 til 2030. Det har vært kjent en stund, men ble endelig formalisert da unionen leverte sitt formelle klimamål til FNs klimakonvensjon UNFCCC i mars. Norge har valgt å slutte seg til EUs klimasystem, og EUs klimamål blir følgelig også Norges klimamål.

FELLES GJENNOMFØRING

Men det betyr ikke det samme som at norske utslipp skal ned med 40 prosent mellom 1990 og 2030. EU deler utslippene i to sektorer, kvotepliktig og ikke-kvotepliktig. Kvotepliktig sektor, som innbefatter energi, olje- og gassvirksomhet og annen industri, samt flytrafikk internt i EU/EØS, skal redusere utslippene med 43 prosent fra 1990 til 2030. Dette skal gjøres ved hjelp av EUs kvotesystem, der antallet kvoter reduseres noe for hvert år. Frem til 2020 reduseres antallet kvoter med 1,74 prosent per år, mens fra 2021 vil dette kvotekuttet øke til 2,2 prosent årlig.

I teorien vil dette presse kvoteprisen opp, og dermed gi reduksjoner av utslippene i de landene og sektorene der det er minst å tjene på å slippe ut klimagasser. Dette skal sikre at reduksjonene blir kostnadseffektive: at de dyreste utslippene kuttet først. Norge er allerede medlem av EUs kvotesystem. For disse sektorene vil det altså ikke bli andre endringer enn de EU allerede har bestemt seg for.

UTSLIPP UTEN KVOTER

Resten av utslippene skjer i ikke-kvotepliktig sektor. Dette gjelder blant annet utslipp fra transport annet enn flytrafikk, bygninger, landbruk og avfallssektoren. EU skal

Klima- og miljøminister Tine Sundtoft presenterte Norges fulle inntreden i EUs klimaregime på en pressekonferanse. Natur og Ungdom demonstrerte mot mangelen på konkrete mål.

i perioden frem til 2030 redusere disse utslippene med 30 prosent, og medlemslandene blir tildelt en prosentsats de skal redusere med. Mens det er EU som er ansvarlig for å legge til rette for kuttene i kvotepliktig sektor, er det altså medlemsstatene som gjør dette i ikke-kvotepliktig sektor.

Kuttene skal fordeles ut fra hvor rike landene er (brutto nasjonalprodukt per innbygger) og kostnadsnivået ved å foreta kutt. De ulike medlemslandene vi få tildelt en kuttprosent på mellom 0 og 40. Selv om norsk kostnadsnivå er høyt, må vi forvente at Norges bidrag vil måtte ligge på, eller nær, 40 prosent kutt i disse sektorene, ifølge klima- og miljøminister Tine Sundtoft. Fordelingen av disse kuttene mellom landene skal gjøres i 2016, etter at en internasjonal klimaavtale forhåpentligvis er vedtatt i Paris i desember.

BETYR IKKE 40 PROSENT KUTT I NORGE

Da kan man tro at hvis Norge får et mål i ikke-kvotepliktig sektor på 40 prosent

Klimarådgiver Stig Schjølset i Thomson Reuters Point Carbon forklarte EUs klimaregime på et seminar arrangert av Naturvernforbundet.

FOTO: KRISTIAN S. AAS

kutt, vil det medføre at vi faktisk må kutte dette. Så enkelt er det imidlertid ikke. Disse kuttene kan også gjennomføres felles med andre EU-land. Vi kan betale for kutt i andre EU-land, og få kuttene godskrevet oss, innen visse begrensninger. Dette er det imidlertid ingen EU-land som har gjort ennå, siden det ikke har noen interesse før regnskapet for inneværende periode skal gjøres opp i 2020. Hvordan retningslinjene for dette blir etter 2020 vil bli diskutert i forbindelse med fastsettelsen av nasjonale utslippsmål i ikke-kvotepliktig sektor.

– Det er altså bare utslippene i ikke-kvotepliktig sektor som dekkes av nasjo-

I korthet

nale utslippsmål, som ikke vil bli satt før i 2016. Det innebærer at det ikke blir ett fast mål for hva «norske utslipp» skal være i 2030, forklarte Stig Schjølset fra Point Carbon på et seminar om Norges og EUs klimapolitikk som Naturvernforbundet arrangerte i slutten av februar.

KUTTER FN-KVOTER

Frem til 2020 kan EU-stater oppfylle sine klimamål ved hjelp av kvoter godkjent av FN gjennom ordningene CDM (Clean Development Mechanism) og JI (Joint Implementation). Dette er systemer der du kan gjennomføre klimatiltak i andre deler av verden, og få utslippskuttene godskrevet ditt eget lands regnskap. Forfatter Erik Martiniussen beskrev i boka «Drivhuseffekten» hvordan vindkraftverk i Kina, støttet av CDM-midler, ikke engang var tilkoblet nettet. Deler av tiltakene er kraftig kritisert for å gi usikre klimaeffekter, negative lokale miljøvirkninger og delvis være gjenstand for spekulasjon og svindel. De begrensede mulighetene for å finne ut hvor mye kutt slike prosjekter faktisk gir, er sannsynligvis en av årsakene til at EU velger å kutte bruken av disse kvotene fra 2020.

Norge har vært en storaktør når det gjelder bruk av CDM, og store deler av klimapolitikken til den forrige regjeringen var basert på slike kvoter. Norge kan selvfølgelig fortsette å støtte klimakutt i utviklingsland, men etter 2020 kan vi ikke godskrive disse vårt eget klimaregnskap.

STOR KUTTJOBB

Mens EU som helhet har kuttet sine totale utslipp med 19,2 prosent mellom 1990 og 2012 har Norge økt sine utslipp fra 1990 til 2013 med 3,7 prosent. Vi har altså en svært lang vei å gå for å gjennomføre reelle kutt i Norge som er i nærheten av de kuttene EU har gjennomført.

– Vi henger etter. Det må vi gjøre noe med nå. Innen EU-systemet er det rom for både god og dårlig klimapolitikk. Norske politikere bør bruke muligheten til å faktisk starte omstillingen til lavutslipps-samfunnet, sier Johanne Sæther Houge, klimarådgiver i Naturvernforbundet.

Kilder: Stig Schjølset, Point Carbon. European Environment Agency. Pressekonferanse med Regjeringen 4. februar 2015. Erik Martiniussen: «Drivhuseffekten» (Manifest forlag 2013). EUs nettsider

Spania bygger stadig ut sine høyhastighetstog. De har Europas lengste nettverk, og åpner hele 80 mil med nye linjer i 2015.

FOTO: BONAVENTURA LERIS/FLICKR.COM

Spania åpner 80 mil høyhastighetstog i år

I løpet av året skal Spania åpne totalt 798 kilometer med høyhastighetstog, melder International Railway Journal. Den lengste strekningen, Olmedo - Zamora - Sanabria, er på 210 kilometer. De resterende strekningene spenner fra noen titalls kilometer til over hundre. Gamle strekninger blir også utvidet – for eksempel utvides strekningen Madrid til Alicante med

62 nye høyhastighetskilometer sør-østover.

I tillegg til de nyåpnede strekningene i Spania håper myndighetene å få åpnet en høyhastighetslinje i retning Portugal. Det bygges også flere høyhastighetslinjer fremover, blant annet fullføres oppgraderinger på den 145 kilometer lange strekningen Sevilla-Cadiz.

Havforskningsinstituttet godkjenner kjemikalieutslipp på Goliat

Oljeselskapet ENI har søkt om og fått tillatelse til å slippe ut et brannskum som inneholder omstridte fluorforbindelser av Havforskningsinstituttet. Selskapet hevder de er nødt til å bruke stoffet på grunn av de klimatiske forholdene ved Goliat-feltet. Miljøbevegelsen reagerer sterkt på dette, og mener det viser at terskelen hele tiden senkes for hva som er akseptabelt i oljesektoren.

– Vi er svært bekymret for hvordan

det vil bli i fremtiden hvis man hele tiden skyver grensen for hva som skal være tillatt. Vi er bekymret for at Goliat skal sette presedens for hvordan man skal drive oljevirkosomhet andre steder, sier Helga Lerkelund i Naturvernforbundet til NRK.

Havforskningsinstituttet sier de ikke anser utslippene som problematisk fordi de legger til grunn at ENI, som lovet i søknadene om utslipp, vil forsøke å finne et mer miljøvennlig alternativ.

– Vi må for all del ikke gjøre som i København

Connie Hedegaard var forhandlingsleder under det kaotiske klimatoppmøtet i København i 2009. Nå advarer hun mot å spenne forventningene for høyt før årets avgjørende møte i Paris i desember.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Året var 2009, og verden skulle reddes. Alle verdens øyne var rettet mot København/Copenhagen, for anledningen om-døpt «Hopenhagen». En ny klimaavtale skulle vedtas. Den skulle følge opp Kyoto-avtalen, dra med alle verdens land og legge rammene for utslippene fremover.

FLOPENHAGEN

Men noe skurret. Det hadde vært store kontroverser i forhandlingene i forkant av København-møtet. Det var stor strid mellom svært ulike synspunkter, og forhandlerne kom til København med et avtaleutkast som inneholdt et utall ulike alternativer. Da det ikke lyktes å komme til enighet på sentrale punkter, brøt forhandlingene sammen. En utvalgt gruppe statsledere ble til slutt enige om et uforpliktende dokument som ble tatt «til etterretning» av FN-forsamlingen. Så forsvant rampelyset. «Hopenhagen» hadde blitt «Flophenagen».

– MÅ BLI SÅ STERK SOM MULIG

Hedegaard var den danske miljøministeren som ledet forhandlingene i 2009. Mellom 2010 og 2014 var hun EUs klimakommissær. I mars var hun på et klimamøte i Oslo, arrangert av tenketanken Civita. På Natur & miljø spørsmål om hun bidro med sin ekspertise inn mot årets klimatoppmøte, svarte hun ærlig:

– Vi må for all del ikke gjøre som i København. Forventningene var spent alt for høyt.

Hedegaard føler seg sikker på at det blir en avtale i Paris i år, men er usikker på om denne blir sterk nok til å hindre alvorlige klimaendringer.

EUs tidligere klimakommissær Connie Hedegaard advarer mot å gjenta feilene som ble gjort under klimatoppmøtet i København. Hun føler seg trygg på at det blir vedtatt en avtale i Paris i desember, men ikke på at den blir sterk nok.

FOTO: KRISTIAN S. AAS

– At USA, Kina og EU nå snakker sammen, gir stort håp. Samtidig kan det føre til at en del utviklingsland føler seg ekskludert fra prosessen, noe som kan gi utfordringer i Paris, sa Hedegaard under møtet.

Hedegaard er opptatt av at en Paris-avtale må bli så sterk som mulig.

– Det er ikke nok med en hvilken som helst avtale i Paris. Den må oppfylle 2-gradersmålet, fastslår Hedegaard.

ØNSKET VURDERINGSFASE

EU ønsket opprinnelig at alle land skulle legge frem utslippsmål tidlig i 2015, og at

man skulle undersøke om disse målene var tilstrekkelig gode til å nå utslippstaket som FNs klimapanel har skissert for å hindre en oppvarming over 2 grader. Deretter ønsket de en vurderingsfase, med mulighet for å skjerpe utslippsmålene i forkant av Paris-møtet. Men dette fikk de ikke gjennomslag for under fjorårets klimatoppmøte i Lima i Peru. FNs klimakonvensjon skal sammenfatte alle utslippsmål og gi en vurdering av om disse er gode nok til å oppnå målet, men rapporten om dette kommer ikke før i november. Da er det for sent å vedta nye klimamål i forkant av Paris-toppmøtet, som starter 30. november.

Stenger dørene

Hverken i Oslo eller Bergen er det midler til å pusse opp de naturhistoriske museene. Konsekvensen blir at museene stenges, på ubestemt tid.

FOTO: EIVIND SENNESET

Tekst: JENNY DAHL BAKKEN
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Petter Bøckman holder fram en plastfigur.

– Hva med denne?

Elevene i klasse 4C på Trasop skole roper i kor: – DINOSAUR!

Bøckman nikker. Så går han i gang med å beskrive dinosauren han holder i hånda. Barna følger entusiastisk med. Et av barna rekker opp hånda for å spørre om dinosauren levde samtidig med Tyrannosaurus Rex.

– Denne levde rundt 20 millioner år før Tyrannosaurus. Men det er jo egent-

lig ikke så lenge, sier Bøckman, til latter fra barna.

Elevene i klasse 4C på Trasop skole er denne dagen blant de 40 000 elevene som hvert år besøker museet med skolen sin. I fjor hadde naturhistorisk museum rundt 110 000 besøkende. Om du tar med Botanisk Hage, stiger besøket betraktelig: rundt 800 000 besøkende var innom i 2014.

Fra og med sommeren blir det slutt på omvisninger i dinosaurenes verden med Bøckman og kollegene hans. Da stenger Geologisk museum ved Naturhistorisk museum i Oslo dørene – på ubestemt tid. Andre etasje er allerede stengt for publikum.

STENGES BÅDE I BERGEN OG OSLO

I Oslo vil Zoologisk museum forbli åpent.

– Det er en av våre oppgaver å formidle naturvitenskap. Det skal vi fortsette med. Noe av samlingen vil flyttes til Zoologisk museum fram til vi åpner her igjen. Vi vil ikke at barn og unge skal gå glipp av noen høydepunkter selv om vi stenger dette bygget, sier kommunikasjonssjef Cecilie Webb ved Naturhistorisk museum. Ida-fossilene er trolig et av objektene som vil bli stilt ut på Zoologisk museum.

Det meste av samlingen vil imidlertid flyttes til lagerplass på Økern, sammen med kontorene til de fleste forskerne ved museet. Når samlingene kommer tilbake

FOTO: JENNY DAHL BAKKEN

Barna følger spent med når Petter Bøckman forklarer evolusjonen og utviklingen mellom forskjellige typer dyr og dinosaurer. Han har allerede forklart at fuglene er det nærmeste man kommer dinosaurer i dag.

FOTO: JENNY DAHL BAKKEN

Dinosauerskjelettene er noen av museets mest populære attraksjoner. Snart flyttes de til et lager på Økern - med unntak av Tyrannosaurus Rex-skjelettet (ikke avbildet), som skal flyttes til zoologisk avdeling.

til museumslokalene på Tøyen igjen, er det ingen som vet.

I Bergen har hele Naturhistorisk museum vært stengt siden 2013. Elefantene, hjortene, bjørnen – de ble pakket inn i plast og fraktet ut gjennom vinduet. Hvalskjelettene er det eneste som står igjen, de er for store til å flyttes. De står lakende og spøkelsesaktige i det tomme, mørke museet. Det må oppgraderes – både bygningen og selve utstillingen. Prislappen er 600 millioner kroner.

Informasjonskoordinator Jo Høyer ved museet sier stengingen var helt nødvendig, siden en ny aula skulle bygges i sørflyøyen av museumsbygget.

– Det hadde vært umulig å holde museet åpent når byggearbeidet foregikk, sier han.

UENIGE OM FINANSIERING

Stengningen har fått store konsekvenser for museets drift og økonomi.

– Vi har generelt hatt 65-70 000 besøkende til sammen. Naturhistorisk stengte

dørene sent i 2013. I 2014, da kun Kulturhistorisk var oppe, hadde vi drøyt 17 500 besøkende. Så nedgangen har vært dramatisk, sier Høyer.

Museet i Bergen håpet på startbevilgning via statsbudsjettet i fjor. Den kom aldri. Neste mulighet blir i revidert statsbudsjett, eller neste års budsjett. Det betyr at museet tidligst åpner for publikum i 2019.

– Museumsprosjektet i Bergen har høy prioritet fra Kunnskapsdepartementets side, og en startbevilgning for rehabiliteringen av museumslokalene og utstillingene vil bli vurdert i kommende budsjettprosesser, sier Toril Johansson i Kunnskapsdepartementet. Hun gjør det samtidig klart at det er uaktuelt å øremerke midler til oppussing av museet i Oslo.

Grunnen til at Bergen kan få penger av staten, mens departementet mener det er uaktuelt at museet i Oslo får det, er at Universitet i Oslo (UiO) selv har valgt å drifte sine bygninger. UiO, på sin side, har andre prosjekter de prioriterer

først, for eksempel nytt senter for livsvitenskap på Blindern. Departementet har oppfordret museet til å lete etter eksterne finansieringskilder. Dermed havner finansieringen av museumsrehabiliteringen mellom to stoler.

Museet i Oslo vil trolig være stengt i minst tre år.

– Rehabiliteringen er såpass omfattende, i tillegg til at vi skal fornye selve utstillingene, at vi i beste fall er ferdig om 2-3 år om full finansiering kommer på plass nå, sier Webb.

– PENGER KOMMER IKKE AV SEG SELV

I tillegg til problemene med bygget, er også utstillingene gammeldagse og upraktiske – for eksempel er noen av montrene for høye til at barn får sett i dem. Paleontolog Line Liebe Delsset, tidligere fagrådgiver for naturmangfold i Naturvernforbundet og nestleder i Natur og Ungdom, jobber i dag ved museet og bekrefter at det er nødvendig at det stenges.

Hun ber om at fokuset legges på det positive ved rehabilitering.

– Naturvernforbundet bør være opp-tatt av åpningen heller enn stengingen. Det er fornuftig å stenge museet, den tekniske standarden på huset er dårlig. Når museet åpner igjen vil utstillingene være nye og kule. Planene som er utarbeidet er kjempegode. Foreløpig er det ikke penger til å åpne igjen, og fokuset bør ligge på å sikre gjenåpning raskest mulig, sier hun, og legger til:

– Penger kommer ikke av seg selv. Folk kan kontakte kunnskapsdepartementet, sin lokale stortingsrepresentant, eller Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen på Stortinget. Revidert budsjettbehandling er i gang, så det er et flott tidspunkt å engasjere seg på nå.

ENGASJEMENT

De ansatte ved museene er svært opptatt av naturformidling. Høyer mener det er et tap for barna i Bergen at Naturhistorisk museum er stengt.

– Naturhistorisk museum, kalt dyremuseet på folkemunne, er en institusjon for barn i Bergen. Når museet holder stengt i flere år, får vi en generasjon med barn som ikke får besøkt museet og får det samme forholdet til det. Det er dumt, men oppussingen er helt nødvendig, og resultatet blir flott når det nye museet står ferdig, sier Høyer.

– Vi er veldig opptatt av å formidle engasjement og interesse for naturmangfoldet, og har et aktivt mål om å bidra til å få flere til å velge realfag. Vi håper å tredoble antallet besøkende når museet åpner igjen med nye, moderne utstillinger, sier Webb.

I Oslo skal byggene rehabiliteres og forbedres. Kjelleren, der det i dag er magasin, skal åpnes for publikum med mer funksjonell rominndeling, sitteplasser og publikumsfasiliteter. Museet vil gjøre utstillingene mer temabasert; for eksempel skal de ha egne utstillinger om livets og menneskets utvikling, om Nordsjøens tilblivelse, jordklodens utvikling og oppbygging, ifølge Webb.

I tillegg skal samlingene ved begge museer registreres, katalogiseres og digitaliseres, noe som er et omfattende arbeid.

FRA DINOSAUR TIL FUGL

4C ved Trasop skole myldrer nedover trappa fra rommet der dinosaurskjelettene står. De har akkurat sett Bøckman forklare at fuglene er dinosaurenes nærmeste slektninger. Dessuten har barna lært hvordan du ser forskjell på en planteeter og en kjøtteter.

Nå samler de seg rundt Bøckman igjen, og det han står ved siden av: Et helt ekte dinosaurbein de kan ta på så mye de vil.

Men fremtiden er uvis, og snart vil fossilene, skjelettene, trilobittene, samlingen av meteoriter og mineraler være stuet vekk i et lager på Økern. Slik elger og elefanter står pakket på et lager i Bergen. Klasse 4C på Trasop blir kanskje en av de siste av alle klasser i det nåværende grunnskoleløpet som besøker det geologiske museet. Foreløpig er det ingen som vet når det åpner igjen.

VINNER:

Tore Tangen har tatt dette fantastiske morsomme fuglebrettbildet på hytta si ved Tyrifjorden. Det viser en kjøttmeis og en flaggspett med en av sine unger som venter på å bli foret. Kjøttmeisen prøvde i det lengste å holde stand, men måtte etter hvert gi opp kampen mot overmakten.

PREMIERT:

Hans Martin Bakke fra Hvitvingfoss har sendt oss denne nøtteskrika fra sitt fuglebrett utenfor huset. Et stilrent og flott fuglebilde.

Mange flotte fugler fant veien til redaksjonens innboks i vinter. Vi gratulerer vinnerne, og inviterer til dyst om det mest stemningsfulle bildet av, eller ved, rennende vann. Det pleier å være mye av det i Norge på våren, så vi håper på mange deltakere. Lykke til!

Bli med i fotokonkurransen!

Neste tema: Ved bekken

Alle premierte får et gavekort fra Naturvernforbundets butikk på 200 kroner. Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

Slik kan du delta:

- Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Hvis størrelsen på den samlede e-posten overstiger 10 Mb, kan det hende

den ikke kommer frem. Del gjerne opp forsendelsen i flere e-poster.

- Skriv «fotokonkurransen» i emnefeltet.
- Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/bildene er tatt, sammen med navn og adresse.
- Bildet/bildene må være hos oss innen 29. mai 2015.
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.

PREMIERT:

Stein Valkoinen fra Tromsø har tatt dette stemningsfulle og kunstneriske bildet av en svart-hvit fluesnapper i flukt. Ikke akkurat på fuglebrettet, men med denne komposisjonen lar vi det absolutt gå. Flott fuglebilde!

www.naturvernbutikken.no

Du får rabatt ved kjøp av varer i medlemsbutikken og støtter Naturvernforbundet!

Naturkalenderen 2015

NY PRIS
100,-

Natur- og miljøvern handler om å ta vare på naturen vi har, og sikre de tjenestene naturen gir oss. Naturvernforbundet lover å stå vakt ved norsk natur også de neste hundre årene.

BarbEco flergangsgrill

Denne grillen kan du bruke så mange ganger du vil og i tillegg er den miljøvennlig. Inneholder en sammenleggbar grill, bruksveiledning, veske og beskyttelsesmatte. Grillen har porselensbelagt rist for enkel rengjøring. Robust, lett i vekt og kompakt.

Medlem
138,-

Ikke-medlem 160,-

BarbEco grillbriketter

BarbEco grillbriketter, laget av miljøvennlig kokosnøttskall. Disse grillbrikkene gjør at grillen er klar etter ca. 5 minutter.

Medlem
98,-

Ikke-medlem 113,-

Foldbart sitteunderlag

Medlem
38,-

Vekt 20 g, str. 29x38,5 cm

Ikke-medlem 44,-

Medlem
1 419,-

Extreme Pro Shell jakke

Ikke-medlem 1650,-

En skalljakke som tåler det meste. Gå i fjellet, stå på ski eller dra til sjøs. En jakke i vindtett, vanntett og elastisk stoff med teipede sømmer og vannavvisende glidelås. Glidelåser under ermene gir deg mulighet for lufting. Avtakbar og justerbar hette, samt snøring i lining. To innvendige lommer til mobil/MP3 og kort/lommebok. Jakken leveres med Naturvernforbundets logo på venstre bryst. Velg mellom dame eller herremodell.

Pølsegaffel i tre

Medlem
95,-

Ikke-medlem 110,-

Uttrekkbar grillgaffel i tre. Lengde 66 cm. Leveres i futteral med beltefeste. Leveres med Naturvernforbundets sin logo på futteralet.

Mat-termos 2,0 liter

Medlem
353,-

Ikke-medlem 410,-

Mat-termos for tur og villmark. EAGLE Products kvalitet hele veien. Stor diameter for varm eller kald mat. Volum 2,0 liter. Leveres i stålfarge.

Medlem
114,-

Shoppingveske

Ikke-medlem 132,-

Eco pvc fri shoppingveske med glidelås og lange bærehåndtak. Vesken har innvendig lomme med glidelås. Format: 40 x 16 x 36 cm. Vesken leveres med Naturvernforbundet sin logo trykket på siden. NBI Den blå vesken er noe mørkere i virkeligheten enn på bildet.

Medlem
158,-

Sorteringsvesker

Ikke-medlem 183,-

Eco pvc fri PP avfallsorterings veske med bærehåndtak . Passer til å sortere: glass, alternativt plast/papir/metall. Format: 41,6 x 29 x 29,2 cm. Vesken leveres med Naturvernforbundet sin logo trykket på siden.

Medlem
451,50

Skjærefjøl

Ikke-medlem 525,-

Trendy og hygienisk skjærefjøl laget av bambus. Format 35 x 25 cm. Den oppbevarer også fire hygieniske PP-brett som trygt kan vaskes i oppvaskmaskinen. Farge og ikon informerer deg om hva brettene er beregnet til.

Drage til å fargelegge

Drage med strek tegning. I pakken: tusj, hale, 20 meter snor og håndtak. Bare sett i gang å dekorer dragen før den monteres sammen! Anbefales ikke til bruk av barn under 3 år.

Medlem
83,-

Ikke-medlem 96,-

Fargesett

Tredelt eske godt oppfylt med fargeblyanter, fettfargestifter, tusj, blyanter, viskelær, blyantpissier og fem tegninger klare for fargelegging.

Ikke-medlem 159,-

Medlem
137,-

Barneveske - fargelegg selv!

Veske med bilder til å fargelegge. Med farger, glitterlim og fine stener til å pynte vesken med.

Medlem
125,-

Ikke-medlem 145,-

Dyr på bondegården

Super søte dyr. Er myke og derfor lette for selv mindre barn å holde fast i. Kan flyte i badekaret, godkjent allerede fra 18 måneder.

Ikke-medlem 165,-

Medlem
142,-

Eva Solo orkidépote

Ikke-medlem 349,-

Medlem
300,-

Den selvannende orkidépotten fra Eva Solo gir orkideen optimale vekstforhold. Ved hjelp av en nylonveke i pottebunnen suger planten selv til seg det vannet den trenger. En perfekt dekorasjonsdetalj eller gave!

Nr. 2 - 2015

Naturvernforbundet

BESTILLING

Porto og ekspedisjonsgebyrer 95,- ved kupongbestilling. Vennligst bruk blokkbokstaver.

VENNLIGST OPPGI TELEFONNUMMER FOR POSTENS SPORING AV PAKKEN.

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNR	POSTSTED		
MEDLEM JA ☐ NEI ☐	E-POST(valgfritt) / TLF		
☐ Ønsker å bli medlem (Hovedmedlemskap er kr 200,- første år og kr 390,- de resterende år.)			
ANTALL	VA RENAVERN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVERN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVERN	FARGE	STR
ANTALL	VARENAVERN	FARGE	STR

Sendes til Aksess & Daylight AS, Verpetveien 30, 1540 Vestby.

Kundetelefon: 64 98 05 10. Nettbutikk: www.naturvernbutikken.no

Fugleliv langt fra skogen

Visste du at spettmeisen er den eneste fuglen i Norge som kan gå ned en trestamme med hodet først? Eller at linerlen elsker skrotområder i nærheten av industri og jernbane? Hva med at skjærer kan kjenne igjen seg selv i et speil?

Tekst: JENNY DAHL BAKKEN
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Foto: TERJE KOLAAS/TERJEKOLAAS.NO

Ivrige fugletittere har gjerne sine favorittsteder de oppsøker for å finne fugler. Men det er slettes ikke nødvendig å dra så langt: Mange fugler trives blant folk. Det kryr av fugler i byer og tettsteder, og det er disse fuglene Jarle Rasmussen skriver om i sin bok *Norske fugler i byer og tettsteder*. I alt 43 arter presenterer han, med lyd – det følger en fuglesangavspiller med boka.

– Det har aldri vært skrevet en tilsvarende bok på norsk. By og tettsted har aldri blitt behandlet som biotop. Det har nok noe naturfilosofisk i seg, naturen ses som et annet sted. Mange fugler tilpasser seg bylivet, og 80 prosent av nordmenn bor i byer og tettsteder. Jeg ville skrive en bok om fuglene du kan høre når du stikker hodet ut av vinduet, sier han.

Målet er å åpne lesernes øyne for hvil-

ke fugler som finnes rett utenfor utgangsdøra. Bildene i boka er tatt av naturfotograf Terje Kolaas (med unntak av kattuglebildene), for flere arter er det bilde av både hannen, hunnen og eggene. Slik kan alle som er nysgjerrige på fuglene i nærområdet finne ut hvem de har med å gjøre.

– 99 prosent av de fuglene du finner i tettbygd strøk er med i denne boka, lover forfatteren Rasmussen.

DIALEKTFORSKJELLER

Dessuten tar boka for seg ting som er spesielt med byfuglene. Et eksempel er at kjøttmeiser i byen synger på «by-mål», med lysere toner enn sine landlige

slektninger, for å høres over bystøy og trafikk. Denne forskjellen kan være markant mellom fugler som holder til i byen og byer som holder til like utenfor. Fuglelydene kan også variere fra landsdel til landsdel.

– I Bergen må du heve stemmen for å bli hørt. Det gjelder også fugler. Det er hovedsakelig tre måter fugler endrer sangen sin på i byene: De går opp i volum, de går opp på toneskalaen og de fatter seg i kortet, sier Rasmussen.

En del fugler, som stær og trost, er også eksperter på å etterligne andre lyder. I en by kan dette føre til forviklinger.

I boka skriver Rasmussen om en stær som holdt til på togstasjonen i København som rett og slett måtte skytes, fordi den til stadighet etterlignet lyden til konduktørens fløyte og dermed fikk lokføreren til å starte toget før alle passasjerene var gått ombord.

– IKKE ET FUGLELEKSIKON

Slike historier er det flere av i boka. Rasmussen presenterer alt fra gamle fu-

Litt fuglekuriosa fra boka:

- Gresk og romersk mytologi inneholdt en myte om at svaner sang som vakrest like før de skulle dø. Av dette er uttrykket «svanesang», om en dikter eller komponists siste verk, født.
- Flaggspetten har spettesens raskeste trommevirvler, med 15 slag i sekundet.
- Linerlen kan bygge reir omtrent hvor som helst, også inne i panseret til biler og traktorer, eller på ferger.
- En tårnseiler kan fly omtrent 200 000 kilometer på ett år, og tilbringer store deler av sitt liv i luften. Den kan pare seg i luften, og sannsynligvis sover den til tider også flyvende.
- Gråspurven kan ha sex opptil 400

ganger i døgnet. Trolig er dette noe av årsaken til at grekerne gjorde den til et symbol på fruktbarhet.

- Noen trekkfugler kommer om vinteren, ikke om sommeren. Sidensvansen lever mesteparten av året i Sibir og Nord-Skandinavia, men når vinteren nærmer seg trekker de sørover, enkelte så langt som Italia.

■ Spurven var den første fuglen som trakk inn til byer og tettsteder. Den har levd tett på menneskene i tusenvis av år. I dag er den avhengig av menneskene for å overleve.

- De fleste byduer er etterkommere etter rømte brevduer.

den grønne

Svarthvit fluesnapper,
Ficedula hypoleuca

glemyter (før i tiden trodde folk for eksempel at gråmåkene var sjelene til sjøfolk som hadde dødd på havet) og anekdoter til fakta om fuglene.

– Jeg ønsket ikke å lage et leksikon, jeg ville lage en mer personlig bok. Jeg

Kjøttmeis, *Parus major*

har stor glede av å formidle, det er det jeg er utdannet til. Fugler er ikke bare objekter, de er en del av vår kultur og er til stede i våre språklige bilder, sier han.

Fuglene har alltid betydd mye for menneskene: Duene har blitt symboler på fred og kjærlighet. For de gamle grekerne var spurven kjærlighetsgudinnen Afroditens fugl og et symbol på fruktbarhet. Flere komponister har latt seg inspirere av fuglens sang, spesielt Rasmussens favoritt svarttrosten:

– Sangen er så flott, den treffer sjelen vår. Det er ingen steder svarttrosten synger like vakkert som i byen. Den kan forandre en bakgård til en katedral. For bare halvannen generasjon siden var svarttrosten en fugl som levde langt inne i skogen. Det latinske navnet *Turdus merula* betyr direkte oversatt «ensom trost», sier han.

Årsaken er så klart at svartrostens melankolske sang er høyere i byen enn i skogen, for å trenge gjennom byens støy.

Gransanger, *Phylloscopus collybita*

Svarthvit fluesnapper, *Ficedula hypoleuca*

– FLERE KULL I BYEN

Hovedgrunnen til at stadig flere fugler trekker inn mot byene, er at menneskene i større og større grad har trengt inn på deres territorier. Likevel er det ikke sånn at byene er et dårligere alternativ for mange fugler, faktisk virker det å være tvert imot.

– Et kjennetegn for byfugler er at de er generalister. De kan leve på mange typer mat. I tillegg tilpasser de som nevnt sangen sin for bylivet. Dessuten ser vi at fugler i byene ofte får flere kull. Det er mer mat i byen, og ofte varmere, forklarer Rasmussen.

Bygårder og tak i byer og tettsteder kan fungere som en slags menneskeskapte klipper.

– For noen arter er det tryggere å hekke på et hustak enn en skjærgårdsholme, med tanke på rovdyr, forstyrrelser fra båttrafikk og lignende. De merker at de har suksess med hekking i byen, og kommer tilbake år etter år, sier han.

Med andre ord: Byfuglene har kommet for å bli.

#norgetrengerbonden

Sammen for en bærekraftig bruk av hele landet

NORGES BONDELAG

Foto: Erik Berg-Johansen

built on trust™

**Nature has its own rules.
We simply shape our ships to follow them.**

www.vard.com

VARD™
a Fincantieri company

www.logm.no

Teltleiren til Fellesaksjonen mot gasskraftverk ble åpnet i Øygarden i juni 1997. Aksjonistene har mye av æren for at byggingen av gasskraftverkene ble utsatt.

FOTO: MARIT HOMMEDAL/NTB/SCANPIX

Massemobilisering mot gass

I Norge har gasskraftsaken mobilisert masser, skapt allianser, splittelse, regjeringskrise og klimadebatt. Lenge greide miljøbevegelsen å kvele flammen, men gassen har hatt en lei tendens til å blusse opp, igjen og igjen. Og ennå er den ikke helt slukket.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Øygarden, Hordaland, sommeren 1997:

Ikke siden kampen om Altavassdraget hadde en miljøsak engasjert så mange. Og det var med Alta-kampen i tankene at miljøvernere våren 1997 forberedte aksjoner for å stoppe Naturkrafts gasskraftplaner på Kollsnes og Kårstø. Og politikerne hadde nok heller ikke glemt slaget i Stilla, der rundt 800 naturvernere og samer ble arrestert fordi de ville «la elva leve». Det brygget til strid. Selv biskoper og prester snakket om sivil ulydighet. Og i Øygarden dukket et par hundre aksjonister opp, for anledningen utstyrt med samelavvoer for å understreke alvorret.

NYE ALLIANSER

– Vi brukte mye tid på gasskraft da jeg tok over som leder i Naturvernforbundet, forteller Heidi Sørensen, som ledet Naturvernforbundet fra 1995-1998.

Den store Fellesaksjonen mot gasskraftverk ble startet i 1997 etter at Stortinget ga tillatelse til bygging av gasskraftverk på Kollsnes og Kårstø. Tidligere Natur og Ungdom-leder Lars Haltbrekken var initiativtaker og drivkraft. Naturvernforbundet var med, men Heidi Sørensen måtte holde seg i bakgrunnen fordi Naturvernforbundet av prinsipp ikke deltar i ulovlige aksjoner. Og ulovlige aksjoner var det planer om. Men det var mye Naturvernforbundet kunne gjøre, ikke minst ved å inngå nye allianser.

– På denne tiden begynte fagbevegelsen å ta mer miljøansvar. Vi hadde Samarbeidsrådet for naturvernssaker i folden, sto sammen med Norges Jeger- og Fiskerforbund og hadde alliansebygging mot kirken. Alt dette var krevende, og det ble et veldig politisk løp. Ved siden av Altastriden er gasskraftsaken den største og bredeste massemobiliseringen vi har hatt i en miljøsak, forteller Sørensen.

KLIMA BLIR KONTROVERSIETT

Ti år tidligere hadde Brundtland-rapporten satt klimasaken på dagsordenen, men først nå blir klimasaken politisk kontroversiell. I potten ligger et par millioner tonn CO₂ og en tapt norsk energiuskyld. Samtidig arbeider verdens land med en

Statkrafts vindkraftverk på Smøla markerte starten på en lang kamp mot vindkraftverk i Norge.
FOTO BJØRN IUJELL

internasjonal klimaavtale i FN. Høsten 1997 blir byggingen av gasskraftverkene utsatt, fordi det ble bestemt at de måtte ha utslippstillatelse for CO₂-utslippene

sine. Det var ingen liten seier, og utsettelsen ville neppe kommet uten miljøbevegelsens lenkerasling. Samme høst tapte Arbeiderpartiet valget og Kjell Magne

Bondevik ble statsminister. Landet hadde fått en regjering bestående av KrF, Venstre og Senterpartiet, alle sammen gasskraftmotstandere.

– Flere av dem vi hadde jobbet tett sammen med satt nå i regjering, og vår tidligere organisasjonssjef Guro Fjellanger var miljøvernminister. Det ga oss muligheter vi ikke hadde hatt før. Vi fikk en situasjon som var ganske spennende, forteller Sørensen.

Kampen mot gasskraftverk ble kjempet i flere runder, og lenge så det ut til at miljøbevegelsen skulle vinne. Etter hvert dreide saken seg mer og mer om rensing av CO₂. Løfter ble gitt, men da de rødgrønne kom i til makten i 2005 skulle det ikke gå mer enn et år før rensingen ble vedtatt utsatt. I 2007 åpnet gasskraftverkene på Melkøya og Kårstø, uten rensing. Fortsatt har det ikke lyktes Norge å rense utslippene fra gasskraften, og planene om å gjøre det er lagt på is.

Gasskraftverket på Kårstø var gjenstand for en årelang kamp. Nå er det stengt ned fordi det ikke er lønnsomt lenger.

FOTO: JARVIN/CREATIVE COMMONS

SKAPTE INTERN DEBATT

Gasskraftsaken skapte også debatt innad i Naturvernforbundet. Det var ikke alle som likte det nye fokuset på klima. Organisasjonen hadde to leire, de som sto for det klassiske naturvernet og de som mente klimasaken var viktigst.

– Det var ikke ukomplisert internt i Naturvernforbundet. Det ble en bredere organisasjon, som også begynte å jobbe med klima/energi og ressursforvaltning. Det førte til konflikt med det klassiske naturvernet. Jeg opplever at den konflikten var større på den tiden enn den er i dag, sier Sørensen.

VINDKRAFTSTRIDEN

Erik Solheim, som overtok som leder i 1998, fortsatte kampen mot gasskraft. Han opplevde ikke saken som spesielt vanskelig internt.

– Ingen var for gasskraftverk. Diskusjonen dreide seg om hvor stor innsats forbundet skulle legge på de to feltene, sier Solheim.

Like før årtusenskiftet kom nok en energisak som skapte interne diskusjoner. Det var planlagt flere titalls vindmøller på Smøla, Norges første store vindmøllepark. Det fikk klassiske naturvernere til å se rødt, mens andre så det som en av løsningene for klimaet.

– Særlig Natur og Ungdom og en del andre i landsstyret mente at klimasaken var så viktig at vi måtte gi avkall på en del natur. I årene som fulgte ble det lagt frem en rekke planer om nye vindkraftverk, og motstanden i Naturvernforbundet vokste. Vindkraft som redning fra klimaendringene var et NU-standpunkt. I Naturvernforbundet støttet en klar majoritet kampen mot vindkraftverk i verdifull natur, sier Solheim.

VANNKRAFT

Selv hører han til elveredderne, som gjennom flere tiår har jobbet for å redde norske vassdrag mot utbygging. Noe var tapt, mye var vunnet, og Naturvernforbundet kunne også i denne perioden kassere inn nye seire. I 2001 ble Beiarn- og Mel-

Trillemarka ble en symbolsak for skogvernet i Norge. Her gammel-skog fra Vardefjell.

FOTO: TOM HELLIK HOFTON

Den 18. februar 2014 fylte Norges Naturvernforbund 100 år. Vi tar for oss ti år i hvert nummer og forteller deg historier fra forbundets kamp for natur og miljø.

ORGANISASJON

Fylkeslag: Alle fylker + Svalbard.

Lokallag: 138 i 1995, 100 i 2005.

1996: Norges Naturvernforbund tildeles tv-aksjonen «Miljø for livet» sammen med Regnskogfondet, WWF Norge og Utviklingsfondet.

Medlemmer: 28 028 i 1995, 16 847 i 2004

LEDERE

1995-1998: Heidi Sørensen, 1998-2005: Erik Solheim.

GENERALSEKRETÆRER

1996-1998: Terje Kronen, 1998-1999: Kåre Olerud (fungerende), 1999-2002: Jørund Ubøe Soma, 2002-2007: Tore Killingland

ÆRESMEDLEMMER

1997: Rolv Egelandsdal, 1997: Jon Østeng Hov, 2001: Kjell Baalsrud, 2003: Per Flatberg, 2003: Ragnar Vik

Viktige saker

■ Gasskraftverk ■ Levende skog ■ Enøk og effektiv energibruk ■ Klima ■ Skogvern og vassdragsvern ■ Nasjonalparker ■ Vindkraft ■ Forurensning og miljøgifter ■ Fiskeri og forvaltning ■ Internasjonalt arbeid ■ PARE ■ Fjellrev og rovdyr

STORE SEIERE

Nasjonalparker: Forollhogna (2001), Dovrefjell-Sunndalsfjella (2002), Møysalen (2003), Dovre (2003), Junkerdal (2003), Skarvan - Roltdalen (2004), Blåfjella-Skjækertfjella (2004), Lierne (2004) og Folgefonna (2005). Svalbard: Nordre Isfjorden (2003), Indre Wijdefjorden (2003), Nordenskiöld Land (2003) og Sassen-Bünsow Land (2003).

2001: Beiarn- og Mellfjordvassdraget samt Bjøllåga vernes.

2005: Vern av 46 vassdrag i supplering av Verneplan for vassdrag.

KILDER: INTERVJUER MED HEIDI SØRENSEN, ERIK SOLHEIM OG TORE KILLINGLAND, MILEPÆLER I NATURVERNFORBUNDETS HISTORIE, NATURVERNFORBUNDETS ÅRSRAPPORTER 1995-2005, ARTIKLER I AFTENPOSTEN, DAGENS NÆRINGS LIV M. FL., ANDREAS TJERNSHAUGEN: GASSKRAFT – TJUE ÅRS KLIMAKAMP, 2007.

fjordvassdraget samt Bjøllåga vernet, og i 2005 kom vernet av hele 46 vassdrag i suppleringen av Verneplan for vassdrag. Også viktige og kontroversielle elver som Bjerkreimsvassdraget, Nausta og den resterende del av Tovdalsvassdraget ble sikret.

– Vi jobbet særlig mye med Øvre Otta, Sauda og Vefsna. Den første halvdel av 2000-tallet var en viktig epoke i vassdragskampen – og relativt seierrikk, forteller Solheim.

NASJONALPARKER OG TRILLEMARKE

Det skjer også mye innen skogvern og skogforvaltning i perioden fra 1995 til 2005. Naturvernforbundet engasjerer seg i arbeidet med Levende skog, som skal sikre bærekraftig skogsdrift, og flere store vernesaker kommer opp. I Buskerud ryker naturvernere og bygdefolk i tottene på hverandre, og saken om Trillemarka vokser snart ut av bygda til en nasjonal sak. I 1996 blir det første verneforslaget lagt frem, men først i 2008 blir 148 kvadratkilometer vernet, som Norges største skogreservat. Vi får også en rekke nye nasjonalparker; ikke mindre enn 13 i perioden fra 2001 til 2005.

– HVA VAR DET VI SA?

En lang rekke saker burde vært belyst, for Naturvernforbundet har vokst til en svært bred organisasjon som også arbeider med miljøgifter, fiskeriforvaltning, energieffektivisering, fjellrev, rovdyr, laksefjorder, olje og utviklingsprosjekter i fattige land. For ikke å glemme det internasjonale skoleprosjektet SPARE, som vokste og ble innført i tolv tidligere øst-blokkland, pluss Russland og Polen.

Her skal vi la Tore Killingland, som ble generalsekretær i 2002, få det siste ordet. Og vi slutter der vi begynte, med gasskraften.

– Vi var sterkt involvert i gasskraftsaken. Ikke bare på grunn av klimagassutslippene, men også fordi vi mente at Norge ikke hadde behov for denne kraften. Og hva har skjedd? Nå har de stengt gasskraftverket på Kårstø fordi det ikke er lønnsomt lenger. Hva var det vi sa?

Fortsatt brenner gassen i gasskraftverkene på Mongstad og Melkøya. Kanskje slukker den snart, der også.

På kanten av stupet

Krise, mistillit og kaos. I 1998 vaklet Naturvernforbundet på kanten av stupet. Gjelden var skyhøy, medlemmene flyktet, organisasjonen var splittet. Det var like før alt falt.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

I 1998 kunne du lese om Naturvernforbundets indre liv i landets største aviser, gjerne under vignettene «striden» eller «krisen i Naturvernforbundet». Ord som «kaos», «krangel» og «splid» gikk igjen. Naturvernforbundets fremtid ble diskutert i Stortinget, og miljøvernministeren ble beskyldt for å blande seg opp i hvem som skulle lede organisasjonen. Penger fra tv-aksjonen ble brukt på drift. Det stormet. At Norges første og eldste miljøorganisasjon ikke falt, skyldtes en kraftig hestekur og greie kreditorer.

OBOS-BYGGET, OSLO, 10. MAI 1998:

Om noen år skal Heidi Sørensen bli valgt inn på Stortinget, og senere skal hun bli statssekretær i Miljøverndepartementet. Men 10. mai 1998 ser det ikke helt bra ut for 28-åringen fra Levanger. Sørensen har ledet Naturvernforbundet siden 1995, da hun kom nærmest rett fra ledervervet i ungdomsorganisasjonen Natur og Ungdom. Nå sitter de 26 medlemmene i landsstyret inne på møterommet og diskuterer hennes skjebne, uten at hun er til stede. Det er reist mistillitsforslag på grunn av manglende økonomistyring. Også i mars kom saken opp til votering. Den gangen fikk hun tillit. Hvordan vil det gå i dag?

Politisk er Naturvernforbundet en sterk aktør, med stor synlighet og god gjennomslagskraft. Men organisasjonen har en negativ egenkapital på nesten 7,4 millioner og et underskudd på drøye 4 millioner. Over 2 millioner fra tv-aksjonen «Miljø for livet» er brukt til andre formål, til å holde organisasjonen i gang. Teknisk sett er forbundet konkurs.

MISTILLIT

Inne på møterommet diskuterer landsstyret. De har holdt på i flere timer, og det går hett for seg. Sørensen har sterk støtte, særlig blant de unge, men det er også mange skeptikere. Så kommer resultatet. Mistillitsforslaget er vedtatt med 15 mot 11 stemmer.

Selv mente Sørensen at det lå andre motiver enn manglende økonomistyring bak.

– Jeg er glad mitt økonomiforslag ble vedtatt. At de samtidig vil kaste meg på grunn av min økonomiske styring, vil jeg ikke kommentere. Folk får tenke selv, sa Sørensen til Aftenposten dagen etter møtet.

Hun vil heller ikke i dag legge frem sin versjon av det som skjedde.

– Jeg er for glad i Naturvernforbundet til å rippe opp gamle sår, og jeg liker det Naturvernforbundet jeg ser i dag. Alle konflikter har mer enn én side og én dimensjon, og det hadde denne konflikten også, sier Sørensen til Natur & miljø.

TRAKK SEG

Sørensen trekker seg fra ledervervet to dager etter landsstyremøtet. Nestleder Erik Solheim tar over som leder. Det er ingen hemmelighet at Solheim og Sørensen står på hver sin side i konflikten. Solheim var også blant dem som stemte for mistillitsforslaget.

– Det var ikke en personlig maktkamp i utgangspunktet, men når landsstyret skulle stemme over et mistillitsforslag, kan man vel si at det ble det. Det som lå bak var uenighet om hvordan vi skulle komme ut av det økonomiske uføret. Det var grunnen til at jeg handlet som jeg gjorde, sier Solheim til Natur & miljø.

STORTINGETS SPØRRETID

Også miljøvernminister Guro Fjellanger blir beskyldt for å blande seg opp i saken. Hun hadde stilt spørsmål ved om landsstyrets mistillitsvedtak kunne overprøve et landsmøtevedtak. Det får Høyres Jan Tore Sanner til å tenne. Fjellanger kom fra stillingen som organisasjonssjef i Naturvernforbundet i 1996 før hun ble statsråd. Sanner mente at Fjellanger var

Leder Heidi Sørensen og nestleder Erik Solheim under det ekstraordinære landsstyremøtet i Naturvernforbundet i Oslo, mai 1998. Landsstyret vedtar mistillit til Sørensen på møtet.
FOTO: MORTEN HOLM/SCANPIX

inhabil og hadde opptrådt uklokt. Tre dager etter landsstyremøtet ber han henne svare for seg i Stortingets spørretime. Sanner hadde også lest i media at Regjeringen ville redde Naturvernforbundet ut av den økonomiske krisen. Naturvernforbundet hadde søkt om to millioner kroner, og Sanner vil vite hvorfor Regjeringen vil berge organisasjonen.

AKSJONSPENGER BRUKT OPP

Men Sanner får ikke svar i dag. Det kommer først noen uker senere, og da uten penger til Naturvernforbundet. Regjeringen vil ikke gi Naturvernforbundet noen støtte før millionene fra tv-aksjonen er

gjort rede for. Naturvernforbundet fikk 7,5 millioner fra tv-aksjonen «Miljø for livet» i 1995. Pengene skulle gå til miljø- og utviklingsprosjekter i fattige land. 2,3 millioner av disse pengene er brukt til å holde organisasjonen flytende, som et «lån». Innsamlingskontrollen frykter at pengene skal gå tapt, men leder Erik Solheim kan imidlertid forsikre at pengene skal betales tilbake og brukes til det rette formålet:

– Gjelden vi står i til tv-aksjonsprosjektene betrakter vi som en æresgjeld overfor det norske folk, som det er helt nødvendig for oss å innfri, uttalte Solheim til Dagens Næringsliv.

TILLIT PÅ BRISTEPUNKTET

Det er ingen enkel oppgave Erik Solheim overtar, og oppslagene i landets største aviser fortsetter.

– Det var en splittet organisasjon jeg tok over. Det hadde delvis et grunnlag i at folk la forskjellig vekt på de ulike sakstypene som forbundet drev med. Men den viktigste grunnen var at landsstyret var delt i synet på hva som var den rette veien fremover, forteller Solheim til Natur & miljø.

I juli kan man igjen lese om «mistillitsstemning» i Naturvernforbundet. Ansettelsen av ny daglig leder og manglende informasjon har opprørt flere fylkesledere. «Bare seks uker etter at Solheim overtok som leder i Naturvernforbundet, er tilliten til ham og det sittende sentralstyret allerede på bristepunktet», skriver Aftenposten 8. juli.

– For å være helt ærlig, så føler jeg at tilliten til meg er noe vekslende. Men jeg kan ikke gi meg til å spekulere omkring mistillit. Her gjelder det å berge forbundet, sier Solheim til Aftenposten samme dag.

FORBUNDET REISER SEG

Solheim kutter kraftig i organisasjonens sentralledd. Sekretariatet blir redusert med tretten stillinger, og det blir sendt brev til kreditorene med tilbud om tilbakebetaling over tre år. 43 kreditorer går med på å slette gjeld på til sammen 213 000 kroner. De resterende 127 går med på tilbudet. OBOS ettergir en vesentlig del av husleien, og forbundet flytter til billigere lokaler i Skippergata. Norges Naturvernforbunds Venner etableres og starter innsamling av penger. Tilbakebetalingen av tv-aksjonsmidlene går sin gang. Fra 1999 til 2001 betales gjelden tilbake, og sakte men sikkert kommer organisasjonen på fote igjen. I 2001 kunne Solheim fortelle landsmøtet i Mandal at Naturvernforbundet var gjeldfritt.

– Men det var på hengende håret. Vi var så nær konkurs som det er mulig å komme. Hadde vi ikke vært en kjent frivillig organisasjon med mye støtte i opinionen, så tror jeg vi hadde gått under. Men vi så grunnlag for håp, allerede da det stormet som verst. I dag er dette arbeidet en av de tingene jeg virkelig er stolt over å ha vært med på, sier Solheim.

Denne reven kom bort til artikkelforfatteren da hun spiste niste. Han fikk smake, og tok seg deretter en slurk vann fra bekken.

FOTO: HONORIA BJERKNES HAMRE

Fjellreven på Finse

Det er gjort en lang og stor innsats for å redde fjellreven. Nå har den fått status som prioritert art etter naturmangfoldloven. Her er historien om fjellrevens spesielle historie i Finseområdet.

Tekst: HONORIA BJERKNES HAMRE
redaksjonen@naturvernforbundet.no

«Uekte fjellrever vil bli skutt», sto det å lese i A-magasinet i Aftenposten 16. desember 2006. Fjellrevene i Finse-området hadde et gen, H9, som stammet fra tamrev (sølvrev), derfor måtte de fjernes. Dette hadde forskere fra NINA, Norsk Institutt for naturforskning, kommet fram til. Begrunnelsen var at tamrev har spesielle egenskaper som er avlet frem gjennom mange generasjoner. De vil derfor ikke klare seg i den tøffe høyfjellsnaturen.

I tillegg var det fare for at revene kunne smitte «rene» artsfrender som lever lenger nord.

Klart det ble spektakkel! Biologer ved Universitetet i Bergen og representanter for naturvernorganisasjoner mente at dyrene måtte få leve. Folk med ferieboliger på Finse protesterte kraftig. De følte et eierforhold til revene som de hadde matet og gledet seg over i en årrekke. Foreningen Våre Rovdyr støttet forskerne.

FRARÅDDE AVLIVING

Naturvernforbundets entusiast og tidlig-

ere leder Erik Solheim laget en uttalelse i januar 2007 der han blant annet skrev: «Å gje seg til å avlive friske individ av vår mest truga pattedyrart, er ikkje lett å forsvare, sjølv genetisk». Erik anbefalte Naturvernforbundet å ikke gå inn for avliving nå.

Polarrev (samme art som fjellrev) fra Vest-Grønland, Alaska og Svalbard som har genet H9 ble for lenge siden fanget inn for å oppdrettes til sølvrev. Disse kom til revefarmer i Sør-Norge, og fra farmene spredde genet seg til de ville fjellrevene. Revene lenger nord i landet kommer øst-

fra, fra Sibir, og har ikke det omstridde genet. Disse blir regnet som «rene» fjellrever.

OVERLEVDE PÅ MATAVFALL

Å være vakker er farlig. På grunn av den hvite vinterpelsen hadde pelsjegere nærmest utryddet fjellrevene på Hardangervidda tidlig på 1900-tallet. Derfor ble de fredet i 1930, men bestanden hadde problemer med å ta seg opp igjen. Bare i Finse-området klarte de seg. Her startet byggingen av Bergensbanen på slutten av 1800-tallet. Med anleggsarbeiderne fulgte matavfall som kokkene slengte ut gjennom brakkedøren. De gode tidene for revene fortsatte etter at Bergensbanen ble åpnet. Med noen kilometers avstand sto boligene til vokterne som holdt banen åpen. Familiene produserte matavfall som revene levde godt på.

På Finse ble det bygget hotell. Vintergjestenes avfall ble fraktet på slede over isen på Finsevann. På andre siden av vannet ble avfallet plassert. Inntil isen smeltet og matavfallet sank til bunns hadde Finse-revene herremåltider hver dag.

Men så kom renovasjonen. Avfall ble plassert i containere og fraktet bort av toget. Det ble vanskeligere å være fjellrev. Men de hadde gode venner blant folket på høyfjellet, de kom til hus og hytter og ble matet, spiste nærmest av hånden. Det går mange historier om rever som kom inn i teltene til fotturistene og forsynte seg av maten deres.

FIKK SKYLDEN FOR GENMIKS

Geiterygghytta ligger en dagsmarsj nord for Finse. Den eies av Den Norske Turistforening og drives av Jan Eira. Han matet også fjellreven. Etter middagen kastet han rester av kjøttkaker og steik ut gjennom vinduet til takknemlige rever. Eira fraktet også skrotter av elg påkjørt av toget i Hallingdal, opp til Geiterygghytta for å holde liv i revene. Et revepar ble så tillitsfulle at de ynglet i blindkjelleren. Fotturistene fikk stadig se fjellrev på nært hold, noe som gjorde hytta til en attraksjon.

Men Jan Eira holdt i en periode tamrev. Hadde tamrev rømt fra hans innhegning og paret seg med fjellrevene? Her

Å være vakker er farlig. Fjellreven ble nesten utryddet, og har nå blitt en prioritert art etter naturmangfoldloven.

FOTO: JON ØSTENG HOV

mente forskerne fra NINA å ha funnet årsaken til tamrev-genet de hadde registrert. Eira protesterte på det sterkeste mot beskyldningene, hans rever hadde ikke rømt. Men det er klart, tamrevene som smittet fjellrevene genetisk kan ha kommet fra helt andre revefarmer. En burde nok ikke ha anklaget Eira som gjorde en innsats for å ta vare på en truet bestand.

FANGET OG AVLIVET

Fjellrevene ble ikke skutt. De ble fanget i feller, holdt i karantene og tatt blodprøver av for å fastslå om de hadde tamrev-genet H9. Det hadde revene, og de ble avlivet av veterinær. I 2009 ble den siste Finse-fjellreven fanget og avlivet.

En avlsstasjon for fjellrev ble høsten 2005 opprettet på Sæterfjellet i Oppdal kommune. Den består av 8 store innhegninger med plass til ett par avlsdyr i hver. For å sikre variert arvemateriale ble det fanget inn fjellrev fra mange forskjellige fjellområder i Norge. Individene som ble fanget inn skulle leve i innhegningene, det er valpene fra disse som etter hvert settes ut i naturen. Avlsstasjonen har vært en suksess med mange ynglinger.

ERSTATTET REVENE

NINA har erstattet Finse-revene. De første revene fra avlsstasjonen ble satt ut

i 2010. Allerede året etter ble det første valpekullet født. 72 rever er satt ut fra 2010 og utover. Disse har fått unger, rekordåret var 2014 da minimum 47 valper ble født. 2014 var et meget velkomment lemenår. Det forrige store lemenåret i Finseområdet var nemlig så langt tilbake som i 1994. Det kan skyldes at milde perioder om høsten (klimaendringer) gir islag i snøen som hindrer dyrene i å puste og bevege seg.

At så mange rever har klart seg i fjellet uten lemen skyldes fôrautomatene som er satt opp for dem. Alle valpene fra 2014 har fått ekstra mye mattilskudd for at flest mulig skal leve opp. Finsedelen av utsettingsprosjektet til NINA avsluttes nemlig i 2018. Da må revene klare seg med det de finner i naturen.

Det er de siste årene også satt ut rever lenger sør på Hardangervidda, ved Hellehalsen og Songa i Vinje. Her vil føring pågå enda noen år.

VANDRER LANGT

Fjellrev vandrer over lange strekninger. Da debatten om fjellreven på Finse pågikk for fullt ble det fra forskerhold uttrykt bekymring for at Finse-rever kunne vandre nordover og overføre tamrevgenet til «rene» fjellrever. De nærmeste fjellrev-naboene den gangen holdt til i fjellområdet Helags i Sverige. Mange som deltok i debatten tvilte på om det var mulig for «være» rever å vandre så langt.

Men det var det. Sommeren 2011 rømte en rev fra avlsstasjonen på Oppdal. Den overvintret på Sognefjellet, og da våren kom vandret den videre og slo seg sammen med slektningene sine i Finseområdet. Den var merket med radiosender, så vandringen kan dokumenteres. I 2012 kom en hannrev vandrende fra Helags til de nyutsatte revene ved Hellehalsen. Han fikk seg kjæreste og etablerte hi, men ble dessverre overkjørt på Riksvei 7. I 2014 forlot en fjellrev Songa sør på Hardangervidda. Den ble funnet påkjørt i Årdal.

Vi må bare håpe at disse fantastiske dyrene er liv laga!

Broen til framtiden

Over 500 deltagere fra miljøbevegelsen, fagbevegelsen, den kristne bevegelsen og politisk aktive hadde møtt opp til konferansen «Broen til framtiden», en konferanse om veien ut av oljeavhengigheten og hvordan det kan opprettes 100 000 nye klimavennlige jobber. Lars Haltbrekken (avbildet, Naturvernforbundet) deltok i en panelsamtale på konferansen, Jonas Gahr Støre og Nikolai Astrup debatterte miljø og en av konferansens mange forelesere hadde kommet langveis fra: Sharan Burrow fra International Trade Union Confederation. Andreas Ytterstad (avbildet) fra Concerned Scientists snakket også på konferansen.

Hardangereventyr for alle over 60 år

Veterangruppeleder Kåre Olerud vil ha gruppens sammenkomster ut av Oslo-gryta, og har bedt veteraner vest i landet om å vise fram det beste vi har av kultur og natur. Valget falt på Indre Hardanger. Tiden er 24. - 26. april, da er fruktblomstringen så vidt begynt. Vi møtes på Voss fredag ettermiddag når toget kommer østfra, og overnatter der. Lørdag går turen til det historiske hotellet i Utne, videre til Agatunet og fruktgården Bleie, der vi får smake sider. Vi ser på Tyssedal kraftverk og utbyggingen oppe i fjellet. Så kjører vi til Lofthus der vi tar inn på Ullensvang Gjestehjem for middag og overnatting.

Søndag tar vi turen til Fossli der Vørringsfossen styrter utfor. På Eidfjord Na-

Agatunet ved Sørfjorden er en av stedene veteranaturen vil besøke.

FOTO: SØLVE N. T. LAUVÅS/Flickr.COM

sjonalparksenter tar vi lunsj og ser oss litt omkring, krysser fjorden på den me- get omtalte Hardangerbroen og tar siste

etappe mot Voss. Dit kommer vi i god tid før toget går østover til Oslo.

Fra Voss vil turen koste cirka 3000 kroner, avhengig av enkelt/dobbeltram. Påmelding til kareolerud@hebb.no, påmeldingsfrist 7. april.

I Naturvernforbundet er veteraner definert som medlemmer over 60 år. Det viser seg at medlemskartoteket til Forbundet ikke har kunnet skille ut medlemmer over 60 år. Derfor er det mange i aldersgruppen som ikke har fått innbydelsen vi sendte ut i slutten av januar. Når vi nå skriver om turen i Natur og Miljø, håper vi å nå frem til alle aktuelle personer. Derfor, alle veteraner, meld dere på, det er kjekt å møte gamle naturvernkolleger!

Naturvernforbundet ut mot vekst i oppdrettsbransjen

Naturvernforbundet vedtok to uttalelser om fiskeripolitikk på sitt landsstyremøte i februar. Begge uttalelsene var kritiske til en mer kommersialisert fiskeribransje der økonomiske interesser har forrang. Den ene handlet om eierskap og forvaltning av fiskeriressurser og understreket at urfolksrettigheter, ilandføringen og leveringsplikten som eksisterer i dag må bestå. Uttalelsen gikk ut mot Tveteråsutvalget som har anbefalt en svekkelse av felleseierskapet av fiskeriressurser og vil åpne for mer utenlandsk kapital i næringsga. Generelt tok uttalelsen til orde for å prioritere bærekraftighet i alle ledd.

– Fiskeindustrien må ha fokus på skånsomme fiskemetoder. Det betyr at bunntål ikke må få ødelegge korallrev og at yngel og småfisk må få vokse opp til full størrelse før de fiskes på. Og norske myndigheter må sett bærekraftige kvoter på alle bestander for å unngå overfiske, sier generalsekretær i Naturvernforbundet Maren Esmark, og legger til:

– En god fiskepolitikk premierer nærhet til fiskefeltene, miljøvennlige metoder, kort transport og lave utslipp.

Den andre uttalelsen handlet om oppdrett. Her stiller Naturvernforbundet seg

– Det er uforståelig at Regjeringen planlegger vekst i oppdrettsnæringen, så lenge dagens problemer ikke er løst, mener Naturvernforbundet.

FOTO: NORSK HAVBRUKSSENTER/FLICKR.COM

kritisk til Regjeringens planer om vekst i sektoren.

– Den manglende kontrollen på spredning av lakselus og den eksplosive økningen i bruk av medisiner og kjemikalier er hovedproblemet i dagens oppdrettsnæring. I lys av det er det helt uforståelig at Regjeringen planlegger vekst i oppdrettsnæringen, som bare vil forsterke og øke problemene, sier generalsekretæren.

Bruken av hydrogenperoksid mot lakselus er mer enn tolvdoblet fra 2012 til 2014. Likevel understreker Esmark at forbundet ikke er mot fiskeoppdrett i seg selv.

– Slik lakseoppdrett i Norge drives i dag, med åpne merder i sjø, så vil det alltid være miljøpåvirkning. Men miljøpåvirkningen kan gjøres mindre blant annet ved at fremtidens oppdrettsnæring får teknologi for å drive oppdrett i lukkede anlegg i sjø, sier hun.

Naturvernforbundet skal jobbe aktivt med denne saken framover, blant annet har organisasjonens sentralløst bedt om et møte med fiskeriministeren. I tillegg arrangeres det folkemøter over hele landet i vår om miljøproblemene i oppdrettsnæringen.

Kjemper mot Oslofjordbro

For å lette trafikkavviklingen i et av Norges mest trafikkerte områder, har Vegvesenet foreslått å bygge firefelts motorvei med bro over Oslofjorden. Naturvernforbundet i Østfold går sterkt imot disse planene, og har levert et svært kritisk hørings svar.

– Vi mener et godt fergetilbud er løsningen. På fergestrekningen bør det være 7 ferger, fortrinnsvis elektriske, når den teknologien er ferdig utprøvd i Sognefjorden. Dette vil dekke kapasitetsbehovet i svært mange år fremover og gi god regularitet, sier styremedlem Håkon Borch i Naturvernforbundet Østfold.

Han påpeker også at næringslivet i de nærliggende fylkene ikke vektlegger tidsbruken som spares på veiforbindelse sammenlignet med jevnlig ferje, som er anslått til 20 minutter.

I motsetning til Naturvernforbundet sentralt er ikke Østfoldlaget for å bygge ut den eksisterende tunnelen for å doble kapasiteten.

– Alternativene med bro og tunnel som er foreslått vil alle generere mer trafikk og dermed større utslipp av klimagasser. Trafikkøkningen regnes i vegvesenets samfunnsøkonomiske modeller som et gode. Dette stiller

vi grunnleggende spørsmålstegn ved, sier Borch.

Borch og Østfoldlaget er spesielt bekymret for at Vegvesenets planer innebærer å bygge firefelts motorvei gjennom friluftsområdet på Søndre Jeløy.

– Vi snakker om et av Østlandets mest besøkte friluftsområder, hvor folk fra Oslo reiser ens ærend bare for å gå tur. Det er antakelig ingen plasser i Østfold og Akershus som kan vise til lignende verdier for friluftsliv, kulturlandskap og biologisk mangfold, sier Borch.

FOTO: NATURVERNFORBUNDET OSLO SØR

Ingvild Melvær Hanssen og Kjersti Album er to av initiativtakerne til Naturvernforbundet Oslo Sør. Her er de avbildet med barna Erling og Olav.

Nye lokallag i Naturvernforbundet

To nye lokallag er stiftet siden forrige nummer av Natur & miljø kom ut: Eiker og Oslo Sør.

Det har tidligere vært separate lokallag i de to Eiker-kommunene, men disse har ikke vært aktive på mange år. Når det først skulle lages et nytt lag, kunne det like gjerne være for begge kommunene, forklarer nyvalgt leder Anne Foss.

– Vi trengte å ha et lag, formelt sett, for å jobbe med planarbeid og slikt opp mot fylkeskommunen.

Øvre og Nedre Eiker har mye verneverdig natur, for eksempel er Øvre Eiker den kommunen i Norge med flest ville orkidéer.

– Vi er presskommuner, og har mye å kjempe mot her – fortettinga av Østlandet fører til utbygging av naturområder, for eksempel. Lokalt jobber vi også mot gjenopprettingen av en bilbane som tidligere lå rett ved drikkevannet vårt i Eiker. Den ble skylt ut i vannet under flommen vi hadde for en tid tilbake, og nå ønsker eierne å gjenopprette den, sier hun.

Også i Oslo er det stiftet et nytt lokallag, Oslo Sør. Det er et felles lag for både Naturvernforbundet og Miljøagentene, som totalt har rundt 1000 medlemmer. Sykkelveier er en av hovedsakene for det nystartede laget.

– Østensjø, Nordstrand og Søndre Nordstrand er blant de bydelene med dårligst sykkelveidekning i Oslo. Det må bli bedre og tryggere sykkelveier inn til sentrum og tilrettelegges bedre for småsyklingen internt i bydelene. Her må også barns behov settes på dagsorden, sier leder Ingvild Melvær Hanssen.

Laget vil også prioritere å formidle naturglede.

– Vi har planer om flere turer og arrangementer for å vise fram naturverdier som det er verdt å ta vare på i vårt nærrområde. Vi har både Østmarka, Østensjøvannet og fjorden som er viktige friluftsområder med spennende naturverdier, sier Melvær Hanssen.

I tillegg til disse to lagene er ting på gang i Hareid/Ulstein, der det er nedsatt et interimstyre fram til man blir mange nok til å opprette et lag.

Arbeidsprogram på høring

Forslaget til arbeidsprogram for Naturvernforbundet for 2016 og 2017 er nå på høring i organisasjonen. Frem til 10. april kan alle si sin mening om Naturvernforbundets satsinger og prioritinger for disse to årene. Arbeidsprogrammet viser hvilke nasjonale satsinger forbundet skal gjennomføre, og er bindende for det ansatte sekretariatet. Lokal- og fylkeslag står fritt til å velge hva de jobber med, men skal også inkluderes i arbeidet med å gjennomføre arbeidsprogrammet.

Komiteen som har utarbeidet for-

slaget foreslår fire satsingsområder: «Naturen – livsgrunnlaget vårt» (naturmangfold og økosystemtjenester), «Grønt skifte» (lavenergi- og lavutslippssomlegging), «Miljøvennlig hverdag» (grønt forbruk) og «En større og fremtidsrettet organisasjon» (verving og organisasjonsbygging). Komiteen har bestått av Ellen Munden Paalgard (nestleder), Øystein Solevåg (landsstyret, Møre og Romsdal), Thomas Cottis (Hedmark) og Camilla Dærga Bjugn (Rana).

Godfarfoss skal bygges ut. Naturvernforbundet i Buskerud, som har arbeidet mot utbyggingen i lengre tid, er skuffet.

FOTO: ØYSTEIN ENGEN

Godfarfoss bygges ut

I over 40 år har naturvernere i Buskerud kjempet for å stoppe utbyggingen av en av Numedalslågens vakreste fosser: Godfarfoss. I februar godkjente regjeringa utbygging av vassdraget, noe Naturvernforbundet i fylket har vært sterkt imot.

– Vi kan ikke gjøre annet enn å uttrykke vår skuffelse. Makta rår. Slik vi ser det er dette en unødvendig utbygging som raser et flott landskapsområde, sier Øystein Engen i Naturvernforbundet Buskerud.

Fylkeslaget hevder begrunnelsen for vedtaket om utbygging er svakt, blant annet er det ikke sett godt nok på forholdene for ørretgyttingen i elva.

Engen mener dessuten at utbyggingen av kraftverket er helt unødvendig. Kraftverket skal kun produsere 56 gigawattimer (GWh), til sammenligning produserte

Norge i 2013 rundt 134 247 GWh.

– På grunn av vannføringa i elva vil det kun være mulig å produsere strøm om sommeren, da fylket og Norge har produksjonsoverskudd. Denne utbyggingen må derfor ses i sammenheng med bygging av kraftlinjer for eksport til Europa, sier Engen.

Lokallaget understreker at det ikke er naturmangfoldet med tanke på ar-

ter som trues ved en utbygging, men at utbyggingen representerer et landskapsmessig stort inngrep.

Naturvernforbundet

Mariboegate 8, 0183 Oslo, Norge

☎ 23 10 96 10

✉ naturvern@naturvernforbundet.no

Nett: www.naturvernforbundet.no

Kontingent: Hovedmedlem 200,- første år, så 390,-
Familiemedlemskap: 300,- første år, så 450,-
Se www.naturvernforbundet.no/medlem for mer informasjon om medlemskap

ØSTFOLD: ✉ ostfold@naturvernforbundet.no.

Leder: Øyvind Enger, ☎ 951 50 715

OSLO OG AKERSHUS: ✉ noa@noa.no ☎ 22 38 35 20.

Leder: Gjermund Andersen. Kontorleder: Maria Andersen

HEDMARK: ✉ hedmark@naturvernforbundet.no.

Leder: Hege Sjølie. ☎ 900 52 002

OPPLAND: ✉ oppland@naturvernforbundet.no.

Leder: Paul Lindviksmoen. ☎ 995 50 886

BUSKERUD: ✉ buskerud@naturvernforbundet.no.

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud. ☎ 32 75 05 04

VESTFOLD: ✉ vestfold@naturvernforbundet.no.

Fylkessekretær: Hans I. Nesse. ☎ 33 31 33 42

TELEMARK: ✉ telemark@naturvernforbundet.no.

Leder: Tormod Svartdal. ☎ 481 47 322

AUST-AGDER: ✉ austagder@naturvernforbundet.no

VEST-AGDER: ✉ vestagder@naturvernforbundet.no.

Fylkesleder: Peder Johan Pedersen. ☎ 456 05 646

ROGALAND: ✉ rogaland@naturvernforbundet.no

Daglig leder: Håkon Fossmark. ☎ 51 52 88 11.

HORDALAND: ✉ hordaland@naturvernforbundet.no.

Daglig leder: Nils Tore Skogland ☎ 55 30 06 60

SOGN OG FJORDANE:

✉ sognfjordane@naturvernforbundet.no.

Leder: Marit Vøien Nes. ☎ 975 88 502

MØRE OG ROMSDAL:

✉ moreromsdal@naturvernforbundet.no.

Leder: Øystein Folden, ☎ 71 53 33 31, 918 12 542

TRØNDELAG: ☎ 73 51 52 24

Regionssekretær: Anne Kolstad,

✉ ak@naturvernforbundet.no, ☎ 924 93 809

Leder Sør-Trøndelag: Steinar Nygaard. ☎ 976 13 429

Leder Nord-Trøndelag: Rune Logstein. ☎ 938 04 339

NORDLAND: ✉ nordland@naturvernforbundet.no

Leder: Erling Solvang. ☎ 952 54 075

TROMS: ✉ troms@naturvernforbundet.no.

Leder: Ragnhild Sandøy, ☎ 959 91 410

FINNMARK: ✉ finnmark@naturvernforbundet.no

Leder: Gunnar Reinholdtsen, ☎ 474 63 425

KOORDINATOR NORD-NORGE: Geir Jørgensen,

✉ gj@naturvernforbundet.no. ☎ 940 15 235.

NATUR OG UNGDOM: ✉ info@nu.no ☎ 23 32 74 00.

Web: www.nu.no. Leder: Arnstein Vestre

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. ☎ 23 10 96 33.

✉ medlem@naturvernforbundet.no

Måtehold

Er Mahatma Gandhis ideer anvendbare i vår streben etter en mer miljøvennlig livsstil?

I opptakten til Paris-toppmøtet for reduksjon av CO₂-utslipp, og med fallende oljepriser som bakteppe, kan det være verdt å fokusere på de enkle og nære ting hver og en av oss kan gjøre for å bidra til et bedre miljø. De aller fleste som er opptatt av natur og miljø lar dette påvirke livsstilen, kanskje ved å unngå å spise kjøtt, la være å kjøre bil eller ta fly, eller kanskje ved å handle varer man vet er mest mulig CO₂-nøytrale. Enkelte lar være å gjøre noe de anser som miljøfiendtlig, andre avstår fra få, utvalgte enkeltting eller handlinger. Vi er alle forskjellige, men felles for mange som vil bidra til et bærekraftig samfunn gjennom egen atferd er at det bak skjuler seg et prinsipp om å avstå eller la være – å utvise måtehold, enten det er en selvfølge og en glede, eller det oppleves mer som et offer.

Mahatma Gandhi levde et liv i streben etter sannhet, frihet fra undertrykking og imperialisme, og ikke minst enkelhet og askese i det daglige. Som ung jusstudent i Storbritannia tidlig på 1900-tallet fulgte Gandhi et strengt vegetarisk kosthold, noe som ikke var enkelt i datidens London. Da han senere praktiserte som jurist i Sør-Afrika kjempet han for inderes rettigheter i et system som allerede da var innrettet på rasistisk og diskriminerende vis mot alle andre enn hvite. Det var her Gandhi utarbeidet sine prinsipper om ikke-voldelig motstand – et tankesett som senere ble utviklet videre da han vendte tilbake til India og tok del i arbeidet for Home Rule, selvstyre fra kolonimakten.

Dagens miljøforkjempere kan lære mye både av Gandhis utrettelighet i kampen mot overmakten og hans ufravikelige prinsipper om ikkevold. På Gandhis tid var ikke miljøspørsmål så langt fremme i bevisstheten som det er i dag, og det er umulig å vite om Gandhi, dersom han levde i dag, ville ha vært opptatt av miljø, selv om det virker sannsynlig. Imidlertid er det verdt å spørre seg om vi kan hente inspirasjon hos Gandhi utover ikkevold og eventuell vegetarianisme?

Er Mahatma Gandhis ideer anvendbare i vår streben etter en mer miljøvennlig livsstil, spør artikkelforfatteren.

FOTO: SUNCITI SUNDARAM/FLICKR.COM

Tidlig i livet ble spørsmål om forsakelse og unnlattelse viktige i den unge Gandhis bevissthet. Hans mor var en dypt religiøs kvinne, som kunne faste dager i strekk. Som sagt levde den unge Gandhi strengt vegetarisk under studietiden, men også dette skyldtes religiøs overbevisning samt et løfte til sin mor – det var ikke miljø som lå til grunn. Senere kom imidlertid Gandhi i liv og lære til å legge økende vekt ikke bare på prinsipper ved avståelse knyttet til inntak av mat, men også varer. I tillegg avstod han selv etter hvert helt fra seksuelt samliv med konen Kasturba, og akkurat Gandhis vekt på strengt sølibat også innenfor ekteskap har voldt hans ettermæle noe bry.

Kort sammenfattet går Gandhis prinsipper ut på måtehold. Med måtehold menes å avstå fra noe man kan nyte godt av men som man ikke nødvendigvis behøver, og på den måte å frigjøre seg fra trangten til stadig å forbruke. Det dreier seg ikke om å tvinge seg selv til å avstå fra noe man egentlig vil ha – det handler om å endre sin tankegang slik at man når forbi behovet, slik at det ikke blir en forsakelse, men en glede. Dersom man bruker sin tid på å lengte etter det man har bestemt seg for å avstå fra, er halve slaget tapt – det er tanken og higen etter tingen eller handlingen som skal snus i en annen retning, slik at man får fokus på andre verdier eller opplevelser. I Gandhis tilfelle gav dette seg et religiøst utslag, men det er ingen forutsetning.

Gandhi gikk langt i sin praktisering av måtehold, og hans livsstil gikk i mange tilfeller over i askese og ekstreme former for fasting. Leser man Gandhis selvbiografi, er det iblant forstemmende å følge ham ettersom matvare etter matvare velges bort, enten han sultestreiker for å påvirke sine meningsfeller, protesterer mot de imperialistiske makter eller renser kropp og sjel i åndelig øyemed. Det anbefales ingen å etterfølge hans eksempel akkurat på det punktet, og helsen ble da også fullstendig nedbrutt etter som han fulgte sin sultediett samtidig som han arbeidet for spreng for et fritt India. Gandhi selv er også nøye i sin selvbiografi med å understreke at det religiøse aspektet ved slik faste må etterleves, ellers risikerer man å bli en selvsentrert og selvødeleggende sultekunstner. Som moderne, aktivt menneske er dette sider ved Gandhi som må ses i konteksten av hans kulturelle og religiøse bakgrunn og omgivelser, og det hjelper neppe på miljøet at vi alle slutter å spise mat.

Imidlertid er det verdt å spørre seg selv om det i våre dager nettopp er måtehold vi trenger, og at dette er noe som kan være kilde til glede og visdom? Kanskje vi uten å føle at vi nekter oss selv noe viktig, kan klare oss uten nettopp den nye bilen, de nye klærne eller den luksuriøse, importerte matretten, men derimot glede oss over å overvinne vår stadige higen etter nye ting og opplevelser? For oss som bryr oss om miljøet er det viktig at det tøylesløse forbruket reduseres. For nordmenn flest i dag overgår evnen og muligheten til nettopp å forbruke de vildeste fantasier både til våre forgjengere og til våre medmennesker i andre land. Dermed ligger ansvaret på oss – vi har mulighetene, men vi må ikke nødvendigvis benytte dem, og bør det ikke dersom vi vil bidra til en felles fremtid. Dersom vi klarer å se forbi det materialistiske jaget som omgir oss og den trangene de aller fleste av oss føler for å forbruke mer, kan vi kanskje leve enda bedre og mer meningsfulle liv – i pakt med naturen og ressursene vi sammen har til rådighet samtidig som vi gleder oss desto mer over det vi faktisk har. Som Mahatma Gandhi selv sa – verden kan mette alles behov, men ikke alles grådighet.

Anna Asgard

Leders hjørne

Stopper Miljødirektoratets interesse for natur på Svinesund?

Nylig kom Miljødirektoratet med et oppsiktsvekkende og skuffende råd. De sier ja til import av den omstridte genmodifiserte maisen MON810, men nei til dyrking i Norge. Dette er dobbeltmoral og en logisk brist fra Miljødirektoratets side. Når de vil tillate import er det grunn til å spørre om hensynet til naturen stopper ved Svinesund.

Grunnen til at de ikke vil tillate dyrking av MON810 i Norge er først og fremst at den inneholder gift. Når maisen høstes blir mesteparten av planten liggende igjen og fortsetter å slippe ut giften som var laget for å ta livet av skadeinsekter, men som også kan skade andre småkryp.

Argumentene som legges til grunn for å anbefale forbud mot dyrking i Norge, er mer relevante i de land vi eventuelt skal importere fra. Norge har med sitt klima uansett en liten maisproduksjon. Vi hadde ikke kunnet satt i gang noen stor produksjon med MON810 heller. Men i land hvor mais er en viktigere del av basiskostholdet og hvor det dyrkes mer mais, vil dyrking av denne genmodifiserte maisen naturlig nok kunne gjøre større skade.

Spania er et slikt land. De er det landet i Europa som dyrker mest av denne genmodifiserte maissorten. Der har bønder som driver økologisk møtt store problemer fordi de har fått avlingene sine forurenset av MON810. Det økologiske landbruket har blitt redusert fordi de mister muligheten til å selge økologisk mais på grunn av ufrivillig GMO-innblanding. Videre er det rapportert om insekter som er blitt resistente både i USA og Sør-Afrika i områder der det dyrkes MON810. Når skadeinsekter blir motstandsdyktige vil sprøytemiddelbruken øke, og vi kan få et landbruk med mer gift.

I tillegg er det problemer knyttet til at den genmodifiserte maisen kan spre genet som koder for giftproduksjon til andre maissorter. Dette skjer når pollen blåser fra åkrene med genmodifiserte planter. Naturvernforbundet mener dette er gambling med det biologiske mangfoldet. Løsningen er mangfold, samplanting, vekstskifte og andre økologiske metoder. Ikke GMO.

Norge kan ikke bestemme landbrukspolitikken i hverken Spania, USA eller Sør-Afrika. Men vi trenger ikke oppmuntre til en matproduksjon som vi mener er så risikofylt for naturen at vi ikke vil tillate den her hjemme. Det er dessverre nettopp det Miljødirektoratet gjør når de sier ja til import av genmodifisert mais laget av Monsanto, et av verdens største sprøytemiddelselskap.

Det er klima- og miljøminister Tine Sundtoft som skal ta den endelige avgjørelsen i saken. La oss håpe hennes miljøengasjement ikke stanser på Svinesund.

Lars Haltbrekken
leder i Naturvernforbundet

Vi trenger ikke oppmuntre til en matproduksjon som vi mener er så risikofylt for naturen at vi ikke vil tillate den her hjemme

Kampen mot snøskuterslippet

Harald Julsrud og Gunnar Nilsen har begge hatt innlegg i Natur & miljø hvor de etterlyser Naturvernforbundets engasjement mot fornøyelseskjøring med snøskuter.

Regjeringens forslag om å oppheve motorferdsellovens forbud mot fornøyelseskjøring er et fryktelig slag mot den sårbare naturen som går på sparebluss vinterstid og som trenger ro.

Konsekvensene for naturmangfoldet er ikke utredet av klima- og miljøministeren. Det forutsettes at kommunene unngår å legge løyper i vernede eller foreslåtte verneområder. Men en flekkvis skjerming fra snøskutertrafikk løser ikke utfordringene for et sårbart dyreliv. Tungt trafikkerte løyper vil medvirke til fragmentering av leveområder. Støy og massiv trafikk vil åpenbart kunne virke forstyrrende inn på adferd, næringsopptak og overlevelse. Konsekvensene for utsatte arter i norsk vinternatur som villrein, rovfugl og fjellrev er så vidt drøftet, men hensynskrevende soner er skrudd ned til uforsvarlige nivåer. Andre hjortedyr, hare, skogsfugl, rype og andre arter er ikke nevnt. Hva med naturmangfoldlovens føre var-prinsipp?

Ulovlig kjøring følger med den lovlige. Selv ikke i avgrensede områder avsatt til friluftsliv eller i villreinområder vil regjeringen ha et konsekvent forbud mot skuterløyper. Det nye forslaget er i det hele tatt ikke forenlig med å «begrense motorferdsel i utmark mest mulig» slik regjeringen hevder er et mål.

Snøskutere kommer seg enkelt inn i fjerntliggende områder hvor sårbart dyre- og fugleliv i overveiende grad har kunnet være i fred vinterstid, uten spesielt områdevern. Kraftig økt trafikk inn i slike områder kan stressse og fortrenge dyr og fugler fra faste hvile- og beiteplasser, og dermed virke negativt inn på reproduksjon og overlevelse.

Hvis regjeringen ville, kunne den sett nærmere på konsekvensene av å tillate fornøyelseskjøring i Nord-Troms og Finnmark. Fornøyelseskjøring har her fått utvikle seg over flere tiår. Her har konfliktene vært mange og loven brytes, også av de som gir dispensasjoner. Selv ikke når Fylkesmannen påpeker lovbruddene, endres praksis.

Evalueringen av forsøket fra 2001-2005 viste at knapt noen av de åtte kommunene hadde tilfredsstillende kartlegging av natur- og friluftssarealer som grunnlag for hvor løypene skulle legges. Hvordan kan regjeringen da forutsette at viktige natur- og friluftsområder «unngås berørt» - i alle kommuner som ønsker å åpne for dette nå? Da må det i så fall komme betydelig med midler til kartlegging fra staten til kommunene, og sjansen for det er neppe stor.

Alt dette, pluss hensynet til friluftslivet, har vært viktig for Naturvernforbundets sterke engasjement det siste året i kampen for en stille natur. Sammen med friluftsansjoner, seks tidligere miljøvernministre og en lang rekke vinterprofiler har vi protestert, samlet underskrifter, skapt oppslag i mediene, løpt fra møte til møte på Stortinget og drevet et aktivt arbeid for å hindre at fornøyelseskjøring blir tillatt.

I skrivende stund er prosessen i Stortinget inne i slutfasen. Vi er spente på avgjørelsen, men frykter det går mot opphevelse av forbudet mot fornøyelseskjøring. Da blir arbeidet med å få skjerpet lovverk og forskrifter viktig. Det som nå foreligger er svevende, ikke-forpliktende bestemmelser som grovt favoriserer snøskuterkjørere på bekostning av naturmangfold og friluftsliv.

Lars Haltbrekken og Christian Børs Lind
Naturvernforbundet

Presisering

Naturvernforbundet frykter det går mot frislipp for skuterkjøring, tross forbundets motstand. Bildet er tatt i Hasvik i Finnmark.
FOTO: OLE-GUNNAR RASMUSSEN/
ISTOCKPHOTO.COM

Oppslaget i forrige nummer av Natur og Miljø, om fremtidens grønne arbeidsplasser og konferansen «Broen til fremtiden», gir på ingen måte uttrykk for Naturvernforbundets syn på vindkraft eller framtidens arbeidsplasser. Artikkelen kan leses som at Naturvernforbundet har sluttet seg til en kampanje for 50 000 arbeidsplasser innen vindkraft. Det har vi ikke. Naturvernforbundet er meget kritiske til den omfattende vindkraftutbyggingen som nå foregår. Svært viktige naturverdier står for fall. Derfor skjerpet også landsmøtet vår politikk på området i 2013 og det er i tiden etter brukt mye tid på dette arbeidet.

Vi skjønner godt at enkelte reagerer på oppslaget i bladet, men artikkelen representerer altså ikke Naturvernforbundets syn på vindkraft. Uttalelsen i artikkelen om 50 000 arbeidsplasser innen vindkraft står for Andreas Ytterstad i Concerned Scientists sin regning. Det er dumt at Naturvernforbundet ikke fikk presisert sitt syn på den omfattende vindkraftutbyggingen som truer norsk natur i artikkelen. Klimaløsningene må ikke gå på bekostning av naturen. Den viktigste grunnen til å bekjempe klimaendringene er at de truer naturen. Da kan ikke løsningene ødelegge den samme naturen!

«Broen til fremtiden» er en konferanse som arrangeres av flere organisasjoner, deriblant Naturvernforbundet. Til årets konferanse er det også satt i gang en underskriftskampanje for å bremse norsk oljeutvinning og omstille oss til å satse på klimajobber. Krav om 50 000 arbeidsplasser innen vindkraft er ikke en del av denne kampanjen. Organisasjonene som står bak konferansen er enige om at vi må redusere oljeutvinningstempoet, men vi er ikke enige om alle klimaløsninger for fremtiden.

Våtmark til besvær

Det var overskriften til Hedmarkartikkelen om Åkersvika i jubileumsbladet «100 år for naturen» som kom ut i fjor. Der ramser journalisten opp ulike inngrep gjennom tida, med utvidelse av E6 til 4 felt gjennom reservatet som det siste. Når en leser stykket får en inntrykk av at Naturvernforbundet var imot dette.

Faktum er at Naturvernforbundet ikke løftet en finger i denne saken. Natur og Ungdom

Naturvernforbundet har ikke sluttet seg til noe annet enn budskapet om å bremse norsk oljeutvinning og satse på klimajobber. Hva disse klimajobbene skal være, er det ikke nødvendigvis enighet om blant arrangørene av konferansen. Det vi er enige om er at det trengs en omstilling og at oljeutvinningen må ned. Naturvernforbundet har vært tydelige på vårt syn på vindkraft i arbeidet med konferansen. Det har vært viktig for oss å understreke at klimahensyn ikke må gå på bekostning av naturen. Derfor handler årets konferanse om for eksempel energieffektivisering i byggsektoren, et område hvor vi ser for oss at det kan skapes masse nye arbeidsplasser. Reduksjon i energiforbruket er tross alt det viktigste i klimakampen og i kampen for å ta vare på naturen.

Det kan være krevende med slike allianser hvor man er enige om noen få ting, men ikke alt. Samtidig tror vi at et samarbeid med kirken og fagbevegelsen har vært helt avgjørende for å reise debatten om den uforsvarlige norske oljeutvinningen. Denne vinteren har samarbeidet gitt flere resultat som er viktige. For eksempel har vi fått til flere medieoppslag og debatter hvor leder i Norsk Tjenestemannslag John Leirvaag og flere biskoper gikk mot utlysningen av 23. konsesjonsrunde. Det ville aldri skjedd hvis ikke Naturvernforbundet hadde hatt et samarbeid med dem og tatt initiativet til slike utspill. Samarbeidet har styrket oss i kampen mot oljeindustrien og gjort at dette faktisk er noe som debatteres i dag. Slik var det ikke for få år siden.

Lars Haltbrekken, leder
Maren Esmark, generalsekretær
Naturvernforbundet

støttet ikke en omlegging av E6 på grunn av jordvern. Naturvernforbundet i Hedmark gikk også inn for 4 felt tvers gjennom reservatet, mot alle faglige miljøinstanser.

Jeg må dessverre gratulere Vegvesenet og Naturvernforbundet i Hedmark med seieren i kampen om E6 i Åkersvika naturreservat.

Arnfinn Tøråsen

Miljøaktiviteten

Her vil vi presentere forskjellige miljøaktiviteter som voksne og barn kan gjøre sammen.

Rydd nærmiljøet ditt!

Det ser ikke særlig lekkert ut når søppelet flyter. Skadelig kan det også være.

DU TRENGER:

Søppelsekker
Hansker
Klyper

HVA:

Rydd nærmiljøet ditt og sorter søppelet.

HVORFOR:

«Det er mye som kommer fram når snøen forsvinner», sies det. Alt søppel og skrot som noen har slengt fra seg i løpet av vinteren dukker plutselig opp. Dette kan være skadelig for både dyr og mennesker. I tillegg lærer vi stadig mer om hvor skadelig spesielt plastavfall er når det blir slitt ned og spres i naturen. Gjør en god gjerning og plukk det opp!

SLIK GJØR DU:

Finn en dag hvor dere går sammen og rydder nærområdet for søppel. Hør gjerne med barnehagen eller skolen om de vil være med. Det kan faktisk være både sosialt, gøy og lærerikt. Samle søppelet i sekk og ta med tilbake til barnehagen eller skolen for sortering. Størst er mulighetene for sortering når avfallet kommer fra rydding av loft, skap, boder og kjellere. Men også noe av det som samles opp ute på plener og i grøftekanter, kan gå til gjenvinning. Sortér metall, glass, papir, flasker og bokser. Legg det i egne hauger og lever til renovasjonsordningen i din kommune.

FOTO: JENS CHR. STRANDOS/FICKR.COM

Snømennenes riksforssamling på Eidsvoll.

Snømennene klare

Denne vinteren har stått i snømennenes tegn. Først gjennom Naturvernforbundets kampanje #sistesnømann på sosiale medier. Deretter gjennom en massiv snømannforsamling på Eidsvoll. Til slutt tok de mest standhaftige snømennene turen til Stortinget.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Miljøagentene var med, både på snømannforsamlingen på Eidsvoll og, ikke minst, da de mest ihuga snømennene organiserte seg og dro til hovedstaden for å tale sin sak. I tillegg var det mange miljøagenter som hjalp de voksne natur- og miljøvernerne med å bygge snømenn som aksjonerte mot global oppvarming. En oppvarming som blir stadig kraftigere, og truer tilgangen på snø i deler av landet.

RIKSFORSSAMLING MED SNØMENN

– Hvert år blir det født rundt 59 000 barn her i landet. Tenk så mange barn som kan bli frarøvet gleden av å lage sin egen snømann, hvis vi ikke gjør noe alle

mann, sa Erik Jondell, direktør ved museet Eidsvoll 1814, i forkant av vinterferien. Barna kom, og laget en enorm riksforssamling med snømenn på plenen utenfor Eidsvollsbygningen.

KRAV FRA BARN

Samtidig arbeidet Barnas Klimapanel med sine krav. Klimapanelet er startet av Miljøagentene, og har samlet inn klimakrav fra barn over hele landet. Deres sentrale krav er:

- Ta vare på jordkloden!
- Ta bedre vare på regnskogen!
- Det må bli enklere og billigere å reise miljøvennlig!
- Norske klimagassutslipp må gå ned!
- Det må bli mindre forurensning!
- Det må bli mindre oljeboring!

FOTO: EIDSVOLL 1814

FOTO: KRISTIAN S. AAS

De mest standhaftige snømennene dro til Stortinget sammen med Barnas Klimapanel.

Snømennene på Eidsvoll ble bygget i vinterferien.
FOTO: EIDSVOLL 1814

til klimakamp

ISBIT-SNØMANN I AFRIKA

Atter samtidig kjørte Naturvernforbundet en kampanje i sosiale medier, der de bygde snømenn i hele Norge, og resten av verden, som aksjonerte mot oppvarmingen og utslippene av klimagasser. På sosiale medier kunne vi observere snømenn så langt unna som i Mosambik i Afrika, et land som faktisk hadde sommer i denne perioden. Den snømannen måtte derfor bli lagd av en pose med isbiter. Men langt de fleste var av naturlig snø. Ennå.

SLO SEG SAMMEN

De aksjonerende snømennene og de klimabevisste barna slo sine pjalter sammen. De mest standhaftige snømennene fra Eidsvoll, som ennå ikke hadde blitt smeltet av sol og varmegrader, fikk bli med til Eidsvolls Plass foran Stortinget når Barnas Klimapanel skulle legge frem sine sentrale krav til politikerne.

– Det Barnas klimapanel er og skal være, er et talerør for barn og unge som vil komme med krav og innspill til de voksne.

Vi er noen friske og kreative hjerner og vi kan mer enn de voksne av og til tror. Og de valgene dere voksne tar vil få store konsekvenser for oss i fremtiden, sa Kaja (12) fra Lofoten da Barnas Klimapanel, sammen med snømennene fra Eidsvoll, overrakte klare klimakrav til sentrale politikere. Kommunalminister Jan Tore Sanner (H), partileder Trygve Slagsvold Vedum (Sp) og stortingspresident Olemic Thommessen (H) var blant politikerne som Barnas Klimapanel møtte ved Stortinget.

VI ER MILJØAGENTENE!

Miljøagentene er barnas miljøvernorganisasjon. Vi vil skape et varig og løsningsorientert engasjement for natur og miljøvern hos flest mulig barn på barns premisser. Vi arbeider for å gi barn troen på seg selv, fremtiden og at det nytter å gjøre noe. Alle barn i Norge kan bli miljøagenter og jobbe sammen for at alle skal bli flinkere til å ta vare på jordkloden vår. Alle miljøagenter har rett til å si ifra.

Mer info: www.miljoagentene.no

JEG ER IKKE SINT - BARE VELDIG, VELDIG SKUFFET

FOTO: LEIF MAGNE HELGESEN

Kirke i spagaten

Svalbard kirke, som oppvarmes av Norges eneste kullkraftverk, er veldig bekymra for klimaendringene. Derfor har de vært med på å utgi klimabok.

Av MARTE ROSTVÅG ULLTVEIT-MOE
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Den norske kirke har – heldigvis og gledelig – de siste ti årene beveget seg i retning av et større miljøengasjement og miljøansvar. Kirka på Svalbard har kanskje aller best forutsetninger for å forstå hva klimaendringene egentlig handler om. Hvis den globale middeltemperaturen øker med to grader, vil den øke med mer i Arktis. Dermed blir konsekvensene av klimaendringene svært synlige på Svalbard og andre steder i de arktiske områdene.

MAKRELL OG ISMÅKE

Det er derfor med en viss forventning jeg åpner boka *Isen smelter*, som er utgitt av Svalbard kirke i samarbeid med Norsk Polarinstitutt og Universitetsenteret på Svalbard. Boka inneholder grunnleggende klimakunnskap og tydelige eksempler på hva som skjer. Leseren får blant annet se en tankevekkende bildeserie av utsikten fra Zeppelinfjellet på Svalbard fra 1922 til 2010 (gjett om det blir mer eller mindre is). Blåskjell og makrell (!) har etablert seg i Isfjorden på Svalbard, fordi

sjøvannet har blitt varmere. Isfrie fjorder på vestkysten av Svalbard om vinteren er unormalt og vekker uro.

Leif Magne Helgesen, sogneprest på Svalbard, har skrevet en fabel om ismåke, en liten hvit fugl som er avhengig av is for å klare seg. Ismåkene følger isbjørnene, og spiser det som blir igjen når de store dyra har spist. Det er ikke så mange av oss som har sett ismåker, men denne teksten spiller på de samme strengene som gjør at norske barn kan være engasjert i å redde regnskogens orangutanger og orkiddeer. Denne vakre fabelen burde bli pensum for oss alle.

ALLE ER PÅVIRKET

Det har etter hvert kommet mange tekster om klimaendringenes betydning for det ene og det andre. Denne boka inneholder for eksempel en tekst om klimaendringenes påvirkning på fangstgravene på Svalbard. Jeg synes det er vanskelig å bli engasjert i de stakkars to tusen skjelettene som nå trues av erosjon og temperaturøkninger, selv om disse gravene inneholder spennende eksempler på klesdrakt og kultur fra 1600-tallet til i dag. I stedet blir jeg sittende og undre. Hvis alle – fra arkeologen til presten – kan se konsekvensene av klimaendringene med egne øyne, hvorfor skjer det så lite da?

De siste 30 årenes miljødebatt har vist oss at fakta ikke er nok. Verken politikere eller opinion endrer på noe som helst bare fordi de får nye fakta om klimaendringene.

Det trengs noe mer, «noe» som i denne boka defineres som klimaetikk. Kapittelet om dette er interessant fordi vi trenger nye stemmer i klimadebatten. Samtidig preges kapittelet av en del billige eksempler («gi elbilene gratis parkering»).

VERDENS STØRSTE ELEFANT

På Svalbard slippes det ut 68 tonn CO₂-ekvivalenter per innbygger årlig, et høyere utslipp per innbygger enn Qatar. Tilsvarende tall for fastlands-Norge er 11 tonn per innbygger. Årsaken er at Longyearbyen har Norges eneste kraftvarmeverk basert på kull. Ragnhild Rønnebergs artikkel i boka inneholder interessante argumenter for og mot CO₂-fangst og lagring, men skjemmes av stadige påpeknin-ger av hvor ekstremt lave utslippene på Svalbard er.

Norges bidrag til klimaendringene er enda større på Svalbard enn på fastlandet. Mens isen smelter, støtter Svalbard-folket opp under Store Norske Spitsbergen Kullkompani sin klimafriendlige og ulønnsomme gruvedrift. Unnskyldningene er mange, og vi får også høre en del av dem i denne boka. Kullet driver Svalbard, den norske tilstedeværelsen er viktig, og så videre. Det sier noe om hvor langt vi har igjen at årets klimabok fra Arktis inneholder et eget kapittel om olje- og gassressurser, proppfullt av den vanlige oljeretorikken om «nye, spennende oljefunn» og «bærekraftig utvikling av petroleumsressurser».

Kjemikaliefritt hjem – helt rent, helt naturlig

ENJO har utviklet et innovativt rengjøringsystem bestående av kun fiber og vann. Våre produkter er effektive og enkle i bruk, samtidig gir de deg en helsegevinst ved å gå over til et kjemikaliefritt renhold.

Det er ikke bare du og din familie som vil dra nytte av et sunnere inneklima, men du vil også spare nærmiljøet.

Vi har produkter til alle typer rengjøringsoppgaver i huset, til bilen og til båten. ENJO har også en egen hudpleieserie.

Vil du vite mer, se www.enjo.no

ANBEFALT AV

**ASTMA- OG
ALLERGIFORBUNDET**
– gjør Norge friskere

ENJOs Støvmopp, Gulvmopp universal og Gulvmopp grovrent anbefales nå av Astma- og allergiforbundet.

Alle
batterier
materialgjenvinnes
ved ledende
europiske
anlegg

- vi gjenvinner batterier

Nygrøn Design AS

BATTERIRETUR®
Vi gjenvinner batterier

www.batteriretur.no